KEMALETTİN TUĞCU: 54

ÇİFTLİKTEKİ SÜRGÜNLER

ÇİFTLİKTEKİ SÜRGÜNLER

DUYGU ROMANI

Yazan
KEMALETTİN TUĞCU

İTİMAT KİTABEVİ
Cağaloğlu, Narlıbahçe Sokak, No.: 19
Posta Kutusu: 1283 — İSTANBUL
Telefon: 27 03 39

— 1 —

Çiftliğe geleli bir hafta oldu. Hepimiz şaşkına döndük. Akşamları bize verilen odada kendi kendimize kaldığımız zaman sesimizin duyulmasından korkarak konuşuyorduk.

Annem hemen her akşam ağlıyor. Ben yıllardan beri onun ağladığını görmemiştim. Artık saçlarını haftada bir yaptıramıyacak, elbiselerinin birini çıkarıp ötekini giyemiyecek. Apartımanımızın salonunda kibar ve şık misafirlerini ağırlayamayacak.

Daha ilk akşam, yemekte amcamız Rasim Bey

— Leyla hanım, nedir o tırnaklarınızın hali. İnsan sizinle bir sofrada oturmaya tahammül edemez. Rica ederim kalkınız, yengeniz size bir tırnak makası versin, demişti.

Yol yorgunu olan annem kalkmış, dışarıda tırnaklarını kesmiş, gözyaşlarını içine işleterek tekrar gelip yerine oturmuş ve :

— Affedersiniz ağabey, demişti. Bizim yaşadığımız hayat bunu icabettiriyordu. Ben buraya gelince akıl edemedim.

Amcamız yemeye başlarken :

— Biliyorum, dedi. Çok sarsıldınız, unutmuş olabilirsiniz. Ama bundan sonra bizim hayatımıza uymanız

lâzım. Ben bazı şeyleri size ihtar edersem darılmaya kalkmayınız.

— Darılmıyacağım ağabey.

Ablam Sevim'in de tırnakları uzun ve boyalıydı. Hiddetinden yüzü sararmıştı, ama yine de ellerini saklıyordu.

İlk geceki yemek bize zehir olmuştu. Geç vakit geldiğimiz için yemekten sonra bize ayrılan ikinci kattaki odaya çıktık.

Sevim bir türlü bu hayatı kendisine yediremiyordu. Annemle arasında bir çekişme oldu

— Buraya ne diye geldik sanki. Haydut kılıklı bir adamın kahrını çekmek için mi?

— Sevim, artık bizim ne hizmetçimiz var, ne apartımanımız, ne de her istediğimizi yapan Cezmi Bey. Siz iki kardeş, her erkeği babanız gibi mi sanıyorsunuz? Burada bize ağır muamele edilecektir. Fakat hep birlikte buna katlanmamız lâzım. Zavallı babanız artık ticarethanesini kapattı, herşeyi satıp borçlarını ödeyecek, sonra da kendisi kapı kapı dolaşıp bir iş arayacak. Dua edelim de, Allah ona yardım etsin. Bir an önce bizi yine iyi kötü, tutacağı bir eve çağırsın.

Sevim'in gözleri dalmıştı. Annem :

— Zavallı adam, dedi. Biz ona çok eziyet ettik. Akşama kadar bizim için çalışırdı.

— Evin erkeği değil mi? Elbette çalışacak anne?

— Evin erkeği çalışır, kızım. Ama karısına da çocuklarına da düşen görevler vardır. Ben sizin haylazlıklarınıza sayıp dökecek değilim. Ben de sizin gibi suç-

luyum. Biz hep beraber bu hayatı hak ettik. Cezamızı çekiyoruz.

Daha ertesi sabah, erkenden kalkan amcamız bizi kahvlatıya çağırarak biraz çıkıştı :

— Burası İstanbul değil. Burada herkes güneş doğar doğmaz kalkar, çalışmaya başlar. Akşamları da erken yatılır. Leylâ hanım, bize yük olmak istemezseniz siz de yengenize yardım edeceksiniz. Sevim hanım kızımız da ev işlerinde Handan'la beraber çalışacak. Oğuz Bey oğlum, yemekten sonra sen de Cemil'le beraber barakalara git. Arkana bir işçi tulumu geçir. Orada yapılacak işler var.

Haziranın ilk haftasına gelmiştik. Çiftlik bizim hiç alışamadığımız bir yerdi. İki katlı, beyaz badanalı bir evin etrafında bir çok baraka, koyunların, epeyce büyümüş kuzuların ve bir kaç ineğin dolaştığı bir otlak, sonra sebze bahçeleri, kümesler, ekinleri sararmış tarlalar.

Daha o gün, barakada, benden iki yaş büyük olan amcamın oğlu Cemal'le mısır koçanlarının üzerindeki taneleri ayıklamıştık. Orada insanı aksırtıcı bir toz ve koku vardı. Cemal bana koçanların tanelerinin nasıl dökületeceğini öğretirken :

— Şimdilik eline bir bez al, onunla ovala, yoksa ellerin su toplar, demişti

Ben de onun gibi, çıplak avuçlarımla koçanları ovalamaya başladım. O gece avuçlarımın sızısından uyuyamadım.

O akşam yemekten sonra amcam babamızın neye iflâs ettiğini anneme sordu. Annem önüne bakarak:

— Cezmi Bey çok yumuşak huylu bir insan, dedi. Ne çocuklarım, ne ben onun kıymetini bilirdik. Hepimiz şımardık. Her istediğimizi aldı, her dediğimizi yaptı. Birisine de senet almadan büyük bir para vermiş. Sonunda herşey elimizden gitti, herşey. Bu zamana kadar arayıp sormadığımız size sığındık. O zavallı artık en küçük bir işe bile razı olacak. Hiç olmazsa şerefini kurtarsın.

Amcam kaşlarını çatarak :

— Biraz tutumlu olsaydın, har vurup harman savurmasaydın bu hale gelmezdin Leylâ Hanım, dedi. Bundan sonra hepiniz aklınızı başınıza alırsınız.

Koskoca apartımanı, lüks otomobili, kıymetli eşyaları bırakıp bir yol parasıyla çiftliğe sığınmak ne kadar ağır geliyordu bana. Annem her gece ağlıyordu. Ona karşı içimde ilk defa bir acıma ve sevgi duydum. Ama neye yarar ki bizim için herşey bitmişti.

Çiftliğe gelişimizin onuncu günü amcam yengemizi ve kızını alarak kasabaya inmişti. Öğleyin yemek için Cemal'le beraber eve geldiğim zaman annemi merdivenleri süpürürken gördüm.

Başörtüsü ile ağzını, burnunu kapatmıştı. Elinde bir süpürge vardı. Bütün yukarı katı süpürdüğü, sonra aşağıya başladığı belliydi.

— Sen ne yapıyorsun anne, diye bağırdım. Bizim evde hizmetçiler bile böyle pis işlerle uğraşmazdı.

Annem işine devam ederken :

— O zamanlar geçti oğlum, dedi. İnsanın alnına ne yazılmışsa onu görür. Ne yapayım, kendi cezamı kendim çekiyorum. Varlıklı zamanlarımızın biraz kıymetini bilseydim, takım takım elbiseler yaptıracağıma, poker oynayacağıma bir kenara biraz para ayırsaydım bugün bu hale düşmezdik.

Cemil konuştuklarımızı hiç duymamış gibi :

— Yenge, dedi. Bizim karnımız acıktı. Yemek yok mu? Öğle vakti oldu.

Annem hiç darılmadan :

— Yemek pişirmek için biraz geç kaldı bu işler, dedi. Rasim Bey gelirse darılır. Siz sofrayı hazırlayın, ben de geliyorum.

Sevim hiddetle yukarıdan indi :

— Bırak Allahını seversen anne, dedi. Şimdi tabakları kırarlar, bir araba lâkırdı işitiriz.

Elini hiç bir işe sürmeyen Sevim sofrayı hazırladı. Ekmeği keserken bıçağı eline kaçırdı. Ağlamaya baş-

ladı. Parmağını bir bez parçasiyle sardı.

Çiftlikteki ekmek esmerdi. Hele bayatlayınca ufalanıyordu. Buna daha alışamamıştık. Ortaya konan fasulye sahanından tabaklarımıza aldık. Cemal kilerden yumuşak bir soğan getirdi. Yumruklu üstüne vurarak parçaladı. Bir parça da bana verdi.

Ben soğanı ancak balık yediğimiz zaman piyazın içinde görürdüm. Cemal güldü :

— Hele bir tadına bak, dedi.

İlk defa soğan yiyordum. Fasulye ile beraber hoşuma gitmişti. Annem de bir parça yedi .Sevim ağzı kokacak diye yememekte inat etti.

Bir kap yemekle karnımızı doyurduk. Sevim onaltı yaşındaydı. Hep iyi şeylere alışmıştı. Yemekleri beyenmiyor, etrafını daima yadırgıyor ,çoğu zamanını yukarıda, pencere önünde oturup düşünmekle geçiriyordu. O gün öğleden sonra ben başı boş otlayan eşeğe binmeye kalktım. Fakat bu işi Cemal gibi beceremediğim için çimenlerin üzerine düştüm. Başımda küçük bir şiş oldu ,bileğim de çok ağrımıştı.

Akşam yemekte amcam

— Senin sağ elin yok mu Oğuz? diye sordu.

Korkudan dilim tutuldu .Başımı iğdim. Amcam Cemil'e :

— Ne oldu Oğuz'un eline? diye sordu.

— Eşekten düştü baba, dedi.

— Siz nasıl insanlarsınız, dedi. Küçük hanım bir ekmek kesmesini beceremez, elini keser, sen eşeği babanın lüks otomobili sanırsın. Oh olsun. Senin de yavaş yavaş aklın başına gelecek.

Ağlamamak için kendimi güç zaptettim. Evimizde bana böyle muamele yapılsa sofradan kalkar, giderdim. Babam, annem arkamdan gelirlerdi. Ama burası be-

nim babamın evi değildi. Burada bizim nazımızı çekecek kimse yoktu.

Ertesi gün Cemil'le beraber tavukları çıkarttık. Kümesi temizliyorduk. Amcam yaptığımız işleri görmeye geldi. Cemal'e bir tokat vurdu :

— Bütün gün yaptığın iş bu muydu? dedi.

Cemal kıpkırmızı olmuştu. Hiç cevap vermiyordu. Rasim Bey :

— Kazık kadar iki herifsiniz, dedi. Boşuna yemek yok. Herkes canla başla çalışmalı.

O gittikten sonra ben

— Neye daha evvel ahırdaki yemlikleri temizlediğini söylemedin Cemil, dedim. Durup dururken dayak yedin.

Cemal içini çekti

— Babam değil mi? dedi. İsterse döver.

— Döver ama bir suçun yok ki. Söyleseydin.

— Söyliyemem. Ben babama karşılık veremem. Beni besliyen, okutup yazdıran o. Ne yapsa babamdır.

— Ah Cemil, sen benim babamı görseydin. Bugüne kadar bize bir fiske vurmadı. Herşey isterdik ondan, herşey. Ne istesek hemen alırdı. Zavallı babam, şimdi kimbilir ne halde.

Oturdum, ağlamaya başlamıştım. Babamın sesi, babamın yüzü sanki yanımdaydı. Sanki bana

— Ağlama Oğuz, yine bir araya geleceğiz, diyordu. Önce şerefimizi kurtarayım, sonra iyi kötü bir iş bulup sizi aldıracağım. Şoförlüğe bile razıyım.

Temmuzun başlarında amcam Rasim Bey beni yemekten sonra sorguya çekti.

— Otur karşıma delikanlı, dedi. Kaç yaşındasın sen?

— On üç yaşındayım amca.

— Kaçıncı sınıftasın?

— Orta birdeyim.

— Bu sene ikiye geçtin mi?

— Geçmedim amca. Ama eylülde geçecektim.

— Sen iki sene birden kaybetmişsin. Bak Cemal on dört yaşında. Bu sene liseye başlıyor. Baban sana hocalar da tutmuş. Okuldan kaçacağına adam gibi derse çalışsaydın olmaz mıydı? Ne zaman yetişip de zavallı babana yardımcı olacaksın? Sen erkek evlâtsın. Bak sana söyleyeyim, sonra karışmam. Boş vakit buldukça derse çalışacaksın. Eylülde seni kasabadaki okula götüreceğim. Muhakkak yedinci sınıfa geçeceksin. Ablan, Handan ablan, Cemal sana yardım eder. Anlamadıklarını bana sor. İki üç akşamda bir seninle meşgul olacağım. Ben burada çiftçilik yapıyorum ama orta okulda öğretmenliğim de var. Hepiniz benimle beraber okula gidecek, benimle beraber döneceksiniz, anladın mı?

— Anladın amca.

— Çalışacağına erkekçe söz veriyor musun?

— Veriyorum amca.

Bu adamdan çok korkuyordum. Kızdığı zaman yengemi de Handan ablamı da azarlıyor, şimdilik yalnız Sevim'e fazla birşey söylemiyordu.

Ertesi gün bana bir defter, bir de kalem verdi. Aritmetik kitabına ta başından başlıyarak, problemleri çözecek, bir dersi öğretmeden ötekine geçemiyecektim.

Artık, gündüzleri Cemal'le beraber iş gördüğüm zaman bile, dinlenirken kitabımı açıyor, çalışıyordum.

Handan, şişman, kara saçlı, beyaz yüzlü bir kızdı. Ama kasabadaki lisenin onuncu sınıfına gelmişti. Onların bizim gibi evlerinde kitaplıkları, romanları yoktu. Yalnız ders kitapları vardı. Cemil çakısı ile dalları yontar, düdük yaparken bana dersler için yardım ediyordu. İki akşamda bir amcam beni odasına çağırıyordu. Oraya korkarak giriyordum. Bazen bildiğim halde şaşırıyordum. Fakat o kızmıyordu.

— Rahat ol, diyordu. Mutlaka sınıfını geçeceksin. Şuradan şuraya kadar çalış. Öbür akşam, yemekten sonra, ben kahvemi içerken gelirsin. Telâş etme. İnsan çalışırsa herşeyi yapar. Zavallı baban da sınıfını geçtiğin için memnun olur. Sen akıllı bir çocuksun.

Annem ev işlerinde yengemize yardım ediyordu. Beraber mutfağa giriyorlardı. Handan ablam evin temizliği ile meşgul oluyordu. Bazen iş çok olursa Sevim'e sesleniyor :

— Sevim, bana biraz yardım edebilir misin? diyor-

du. Yetiştiremiyeceğim. Ortalığı bu halde görürse bana söylemediği kalmaz.

Sevim eli şakağında, pencerenin önünde düşünmeyi bırakarak ister istemez aşağıya iniyordu. Fakat Handan ona ağır işleri vermiyor :

— Sen toz al, lâmba şişelerini sil, diyordu.

Amcam bir iki defa Sevim iş görürken üzerine gelmiş, yumuşak bir sesle :

— Aferin yavrum, demişti. Bir insan ne kadar zengin olsa her işi bilmelidir. Hanımefendilikte bile bütün ev işlerini bilmek lâzım.

Artık Sevim'in de uzun tırnakları yoktu. Onları lakırdı işitmemek için kesmişti. Onun hırçınlığını, sinirliliğini sezmiş olan amcam çok yumuşak muamele ediyor, bazen yemekte :

— Bu salatayı başka bir el yapmış, diyordu.

Bir akşam Sevim kıpkırmızı olarak :

— Bu kadar yapabildim, dedi.

Amcam gülerek :

— Daha iyisi can sağlığı, dedi. Salatayı öyle ince doğramışsın ki. Ben hemen anladım. Turpları da süslemişsin .Yarın zeytinlerden bir kavanoz yıka, suyu süzüldükten sonra kavanoza tekrar koy. Üzerine bizim salatalık zeytin yağından koyarsın. Zeytinlerin içinde çörçöp, sap kalmasın.

Temmuzun ilk haftasında babamızdan bir mektup gelmişti. Amcam bunu açmadan anneme verdi. O gece lâmbanın ışığında bu mektubu okurken ben ağlamaya başladım. Babam :

«Leylâ'cığım», diyordu. «Apartmanı da, eşyaları da, kitaplara kadar herşeyi sattım .Kiralık bir oda tuttum kendime. Aldığım para bizim şoföre verdiğimiz paradan çok daha az. Ama ne yapalım. Elbette Allah bir taraftan yardım eder. Siz beni düşünmeyin. Sevim de, Oğuz da kasabadaki okula gitsinler. Ağabeyim biraz sert bir insandır, katı sözlüdür, ama kalbi temizdir. Ona karşı benim de çok kusurlarım oldu. Hepinizin gözlerinizden öperim. Sizden iyi haberler aldıkça benim de içim rahat edecek, çektiğim ıstırap bana daha az acı gelecektir.»

Mektup okununca hepimizi bir düşünmedir almıştı. Neden sonra Sevim hırsla

— Ben kasabadaki okula gideceğim öyle mi? dedi. Ben Handan değilim anne. Ben kolejde okuyordum.

Annem içini çekerek :

— Ben seni değil, zavallı babanı düşünüyorum, dedi. İster git, ister gitme. Allah bu günleri de bize aratmasın.

Rasim Beyin kasabada bir dükkânı varmış. Her sabah, erkenden Arif adındaki arabacı çift atlı arabayı koşarak çiftlikte çıkan yiyecekleri bu dükkâna götürüyordu.

Daha ilk gün, evin önündeki avluda güm güm sesler çıktığını işitmiştik. Sonra bu sesleri artık her sabah işitmeye başladık. Rençber karılarından biri sütü döğüyor, yayığın tokmağına yağlar toplanıyordu.

Ben de çok erken kalkmaya alışmıştım. Annemi, Sevim'i uyandırmadan, daha çiğ taneleri bahçedeki kahkaha çiçeklerinin üzerinde elmas taneleri gibi parlarken avluya inerek ahırlara kadar gidiyor, ineklerin sağılmasını seyrediyordum.

Amcamın komşu çiftliklerden kira ile tuttuğu harman makinesi de hoşuma gidiyordu. Buğdayları bir tarafa, samanı bir tarafa ayırıyor, rençberler buğdayları çuval çuval ambara taşıyorlardı.

Amcam araba yüklenirken bana hesap tutturuyordu. Taze tereyağlarını tartıyor, yumurtaları hesaplıyordum. Süt güğümlerini de koyduktan sonra sıra çiftlikte yetişen sebzelere, meyvalara geliyordu. Hepsini kantara koyup tartıyorduk.

Bundan sonra da karnım iyice acıkmış olarak kahvaltıya gidiyordum. Belki erkek olduğum için benim dikaktimi çeken çok şey vardı çevremde. Ama onaltı yaşındaki ablam o kadar nazlı alışmış, o kadar şımartılmıştı ki bir türlü bu yeni hayatımıza alışamıyordu. Zavallı annem çok yoruluyordu. Bir odada yattığımız için bazı geceler onun inlediğini duyuyordum. Bazen de uykusunda sayıklıyor : «Cezmi, Cezmi» diye söyleniyordu.

Bir sabah Sevim :

— Bitirdin artık kendini, zayıfladın, dedi.

Annem içini çekerek :

— Ne yapayım ,dedi. Herkes çalışıyor. Amcanızın başına yük mü olacağız? Hasta değilim, ona şükrediyorum.

— Sen ahçı mısın, hizmetçi misin anne?

— İnsan evinin hizmetçisi, uşağı olabilir. Kira odalarında, bir kâtip aylığı ile yaşamaya çalışan babanı düşün.

— Ben canımdan usandım, kimseyi düşünmüyorum.

— Peki, beni de düşünme.

Sevim artık yatak odasının penceresinde dağları seyredip içerliyerek oturamaz oldu. O da kahvaltıdan sonra mutfağa gidiyor, yemek kaplarını yıkıyor, sofrayı topluyordu.

Bir sabah amcam açık pencereden odamıza seslendi :

— Sevim, uyandın mı kızım.

Sevim pencereye çıkınca amcam :

— Bizim süt sağan kadın hastalanmış, dedi. Handan gidecek. İstersen ona biraz yardım et. Hem nasıl sağıldığını görürsün.

Ben de peşlerine takıldım. İnekler birer birer ahırdan çıkartılıyordu. Handan bunların memelerini ılık su ile güzelce yıkadıktan sonra sağmaya başlıyordu. Ara sıra da karnına hafifçe vuruyordu. Sevim merak etmişti :

— Neye vuruyorsun Handan? Hayvancağız işte duruyor.

Handan güldü

— Kendisini sıkıyor, sütünü bırakmıyor. Halbuki danası kocaman oldu. Mükemmel yem yiyor, akşama kadar otluyor, ama analık işte.

Sağılma bitince o ineğin danası salıveriliyordu. Hayvan hemen anasına koşuyor, memelerine yapışarak burnu ile dürte dürte emiyordu. Sevim ağzı sütlü danalardan birini tutarak sevdi.

Eve giderken amcam

— Sevim, kızım, dedi. Sen Handan'ın İngilizcesine bakıver. Kolejde okuduğuna göre ondan daha iyi bilirsin.

— Hiç vakti yok ki beyamca.

— Eylül sonunda kasabadaki eve gideceğiz. Kış bastırınca okula gidip gelmek güç oluyor. Orada çiftlik işleri olmadığı için daha rahat çalışırsınız. Bol bol vaktiniz olacak. Yoksa senin okula gitmeye niyetin yok mu?

Sevim kendisini tutarak :

— Bilmem ki, dedi. Yabancı bir çevrede alışamadığım insanlar arasında nasıl okuyabilirim.

— Evlâdım, tam bir sene kaybetmektense okumak daha iyidir. Birçok memur kızları var. Okul da güzeldir. Zaten hep senin yaşında kızlar arasında olacaksın. Ben yine de ısrar etmem.

Okuyacak başka kitap olmadığı için Sevim ister istemez ders kitaplarını karıştırıyordu. Bazen Handan elinde İngilizce kitabı ile onun yanına çıkıyordu. Fakat İngilizce çalışmaktan çok okuldan söz açıyor, ihtiyar öğretmeni, aksi müdürü, hırsızlık eden çocukları söylüyor :

— Sen gelirsen okulun en güzel kızı olacaksın, diyordu. Buradakiler ne de olsa yerli ve dışarılıklı kızlar.

Sevim onu dalgın dalgın dinliyor, sonra İstanbul'daki apartımanınızı, arabamızı, piyanoyu, misafirleri söylüyor, koleje giderken her gün başka bir elbise giyindiğini anlatırken de gözlerinden iki sıra yaş yanaklarına doğru iniyordu.

Bir akşam amcamızın bize odaya çekildiğimiz zaman annem :

— Oğuz, dedi. Sen de babana iki satır birşey yaz. Zavallı sevinir.

— Ne yazayım anne, dedim.

— İçinden geldiği gibi yaz işte. Sakın buradaki sıkıntılardan bahsetme. Ona gayret verecek, onu hayata bağlayacak şeyler yaz. Biz burada üç kişiyiz. O yalnız, tek başına.

Okul defterimden bir sahifeye kurşun kalemle yazmağa hazırlandım. Nasıl başlıyayım, ne yazayım? Babama o zamana kadar hiç mektup yazmamıştım.

«Babacığım, buraya geleli daha kaç hafta oldu ki. Ama bana aradan yıllar geçmiş gibi uzun, çok uzun geldi. Ne zaman bir araya geleceğimizi bilmiyorum. İstiyorum ki senin yanında olayım. Senin barındığın yerde ben de barınırım. Yaşım küçük, bana iş vermezler. Bunu biliyorum, ama bir kunduracının yanına, bir berberin yanına olsun girerim. Sana yük olmam. Seninle beraber çalışmak, sana yalnızlığını unutturmak beni çok sevindirecek. Böyle bir iş bulabilirsen beni yanına aldır babacığım.

«Amcam çok sert bir adam. Sana hiç benzemiyor. Dün, hiç suçu yokken Cemal'e bir tokat vurdu. Cemal çok ağladı. İçim sızladı. Neden suçu olmadığını söylemediğini sordum :

«Babamdır», dedi. «Karşılık vermem. O bizim için çalışıyor.»

«Bir köşeye çekildim, seni düşündüm baba. Değil böyle tokat vurmak, sen bize dokunacak bir söz bile söylemedin. Ama biz, hiç durmadan seni üzdük, senden hakkımız olmayan şeyleri istedik. Seni çok üzdük. Allah herşeyi elimizden aldı. Keşke sen de öteki babalar gibi sert, öfkeli olsaydın da başımıza bunlar gelmeseydi. Bu ayrılık beni çok müteessir ediyor babacığım. Ellerinden öperim.»

Daha fazla birşeyler yazamadım. Önümdeki tahta masanın üzerine kollarımı koydum. Başımı da kolumun üzerine bıraktım. Gözlerimden sıcak damlalar iniyordu. Annem ağladığımı anlamıştı :

— Böyle yapma Oğuz, dedi. Beni büsbütün meyus etme. Ne var şimdi ağlıyacak?

— Anne, diye haykırdım. Biz babamızın elini hiç öpmezdik. Bize her şeyi alan getiren o adamın elini öpmezdik biz. Neden anne, neden?

Annem de ağlamaya başladı :

— Elimizdeki herşeyi kaybettikten sonra anlıyorsun değil mi? dedi. Neden babanın elini öpmezdin, ben ne bileyim.

— Neden sen beni paylamadın, neden dövmedin beni? Neden o adamın babam olduğunu bana hatırlatmadın?

— Sizin söz dinlediğiniz, hatır saydığınız var mıydı Oğuz?

Sevim elindeki kitabı bırakarak haykırdı

— Ne oluyorsunuz? Birbirinize neye suç yüklüyorsunuz? Leylâ Hanım, siz değil misiniz bir kürk varken ikincisini isteyen, otomobil almıyorsun, inci kolye almıyorsun, beni lüks hayat yaşatmıyorsun diye yorgun argın gelen adama darılıp, şımarık şımarık ağlayan? Siz değil misiniz adamcağızı gece yarılarına kadar kapı önlerinde yalvartan? Sen ne demek istiyorsun Oğuz? Eğer bir baba kıymetini biliyorsan neye öpmedin elini?

Dişlerimi sıkarak

— Sen babanın elini hiç öptün mü? dedim. Arkadaşlarını toplıyarak sabahlara kadar dansedip babana bir uykuya bile rahat vermeyen.

Biz birbirimize girecektik belki. Kapı birden açıldı. Amcam hiddetle içeriye girdi

— Ne bağırıp duruyorsunuz? Burasını İstanbul'un Şişli'si mi sandınız? Ben evimde gürültü, patırdı istemem.

Annem ayağa kalkmıştı

— Affedersiniz ağabey, dedi. İnsan çok üzüldüğü zaman düşüncesiz oluyor. Bir daha yapmayız.

Amcam gözlerini etrafta gezdirerek :

— Davanız nedir? dedi. Şunu söylesenize bana.

Kendimi tutamadım, yüzümdeki yaşlardan amcamı iğri büğrü görüyordum. Karşısına dikildim :

— Biz fena insanlarız amca, dedim. Annem de, ben de, Sevim de fena insanlarız. Biz kendi akılsızlığımızın cezasını çekiyoruz. Biz babamızı perişan ettik. Bir tokat vur bana. Sana yalvarırım vur bana.

Yüzümde sıra sıra yaşlar vardı. Amcam :

— Neye vurayım gece vakti, dedi.

— Vur, dedim. Vur da babamın kıymetini daha iyi anlayayım. Babamın, zavallı babamın kıymetini.

Amcam elini başımın üstüne koydu

— Babanın kıymetini sen anlamışsın, dedi. Anlamışsın ama zavallıyı el kapılarında uşak gibi çalışacak hale getirdikten sonra..

Bu sabah kalktığımız zaman çiftlikte bir sessizlikle karşılaştık. Kahvaltı için aşağıya indik. Cemile hanım arkasına temiz bir elbise giymişti. Handan etekleri, yakası dantelalı bir rop giymişti. Cemal'in de arkasında iş elbisesi yoktu. Annem :

— Bir yere mi gidiyorsunuz yenge, diye sordu.

Cemile hanım gülümsedi :

— Farkında değil misin Leylâ'cığım, bugün bayram.

— Bayram mı?

— Evet, ağabeyin kasabaya bayram namazına gitti.

— Elini öpeyim abla!

— Önce büyüklerin eli öpülür Leylâ'cığım. Bir saate kadar Rasim Bey gelir. Haydi biz kahvaltı edelim.

Bayram, öyle mi? Elbisesiz, eğlencesiz, neşesiz, hem de kapkara bir bayram. Babasız bir bayram.

Hiç birimizin canı yemek istemiyordu. Üzülmüş görünmemek için sofraya oturduk. Onlar her zamanki gibi iştahla çaylarını içiyor, zeytin yiyor, ekmeklerine taze tereyağından sürüyorlardı. Yengemiz :

— Sofrayı çabuk kaldıralım çocuklar, dedi. Komşu çiftlikten, köyden gelenler olur. Sen de biraz saçını, başını topla Leylâ'cığım. İnşallah Allah yok yerden bir şey verir de bir daha yıl bu bayramda evinizde olursunuz.

Annem yengemize yardım etmek için aşağıda kaldı. Ben Sevim'in arkasından yukarıya çıktım. Onu o güne kadar bu derecede üzüntülü görmemiştim.

— Oğuz, diyordu. Eğer bir yol parası bulsaydı babam muhakkak gelirdi. Ama belki de herkes bayram yaparken onu çalıştığı yerde nöbetçi bıraktılar.

— Ne bileyim ben, dedim.

İkimiz de eski bayramlarımızı, hattâ bir yıl önceki bayramı düşünüyorduk. Annemiz elbisesini beğenmemiş, berber saçını iyi yapmamış diye ağlamıştı. Sevim'le ben dövüşmüştük. Babamız hepimize ayrı yalvarmış, ama hiç birimiz ihtiyar halanın elini öpmeye gitmemiştik. Arkamızda yepyeni elbiseler, gıcır gıcır ayakkabılar vardı. Sevim'in arkadaşları gelmiş, sonra hep beraber sokağa çıkmıştık. Babam bana harcamam için elli lira vermişti. Ben beğenmemiş, yere atmıştım.

Sevim eli çenesinde tenha dağlara, kırlara bakıyordu. Yüzünde yaş taneleri vardı.

Biz kara kara düşünürken amcamızın külüstür adını taktığı jip geldi. Yengem bize seslendi. Sevim:

— Haydi inelim Oğuz, dedi. Hiç olmazsa bugün azar işitmeyelim.

Merdivenleri indik. Amcam köşeye oturmuş, yengemin pişirdiği kahveyi içiyordu. Yengem onun yanına oturmuştu. Annemiz de yengemin yanında bir yere iliş-

mişti. Biz odaya girince yengem ayağa kalkarak amcamızın elini öptü. Sonra annemiz kalkarak el öptü. Daha sonra Handan'la Cemal el öptüler. Biz de sıra ile amcamın, yengemizin, annemizin ellerini öptük. Handan'la, Cemal'le tokalaştık.

Amcam kasabadan karışık şeker getirmişti. Handan herkese tuttu. O sırada da komşu çiftlikten Rasim Beyi ziyarete geldiler. Köylülerin, rençberlerin bayramlaşmak için gelişleri öğleye kadar sürdü. Nihayet tekrar sofra kuruldu. Yemeye oturduk. Rasim Bey bayram olduğu için hiç kızmıyordu. Yemekten kalkarken :

— Tuh, diye haykırdı. Cezmi'den tebrik gelmiş. Postahaneden verdiler. Telâşla unuttum size vermeye. Al bakalım Leylâ hanım, kardeşim ne yazmış size.

Annem küçük zarfı açtı. Dudakları titreyerek okudu. Babam hepimize selâm ediyor, bayramımızı kutluyordu. Amcam :

— Haydi, dedi. Siz de yazınız bakalım. Araba kasabaya gidecek. Hemen yollarsak bayram bitmeden eline varır, o da sevinir.

Amcam yazdıklarımızı görmek istiyordu. Bir kâğıdın üzerine önce annemiz yazdı :

«— Cezmi Beyciğim, tebrikin bizi çok sevindirdi. Her şeyi kaybetmeye razıyız. Allah seni başımızdan eksik etmesin ellerinden öperim.»

— Aferin Leylâ, dedi. Sağ ol kızım. Sen yaz bakalım Sevim.

Sevim de bir satır yazdı :

«— Sevgili babacığım, hasretle ellerinden öperim.»

Amcam

— Aferin Sevim, dedi. Baban çok memnun olacak. Eee, haydi bakalım delikanlı, sen de yaz bir şeyler.

Kalemi elime aldım. Hiç düşünmeden Sevim'in yazısının altına ben de iki satır yazdım, amcama uzattım. Amcam kaşlarını çatarak, gözlüğünü düzeltip sesli sesli okudu :

«— Babacığım, bu bayram ne yeni elbisem var, ne ayakkabılarım var, ne de bir bayram sevinci. Ama içimde yepyeni bir baba sevgisi var.»

Amcam bana bir şey söylemedi. Mektubu cebine koymuştu. Arkasını bize dönmüş, mendili ile gözlüğünün camlarını silerken yüzündeki bir kaç damla yaşı da siliyordu.

Şişli'deki evimizde, ayrı bir odam, radyom, kitaplığım vardı. Babam huzur ve sessizlik içinde çalışmam için herşeyi düşünür, moralimi bozmamak için beni hiç azarlamazdı.

Şimdi annemle ablamın yattığı odada, her gece matematiğe ve cebire çalışıyordum. Nasıl çalışmıyacaktım ki amcam hemen her gün bana derslerin nasıl gittiğini soruyordu. Bir iki defa kasabadan defter getirdiği gibi, arkalarına yazılmış yazılar olan çarpık kâğıtları da bana veriyor :

— Artık babanın zenginlik çağında değilsiniz, diyordu. Problemleri bu kâğıtlar üzerine yaz.

Yengem Cemile hanım Ağustosun ortalarında Edremit'e gitti. Orada kız kardeşi varmış. Çok özlemiş. Anneme :

— Leylâ hanım, dedi. Siz yemeklere bakıverirsiniz. Rasim Bey biraz huysuzdur. Ziyankârlık istemez. Handan size yardım eder. Kusura bakmayınız. Ben çabuk dönerim.

Rasim Bey onu külüstür ciple götürdü. Kasabadan otobüse bindirmiş. O akşam pek neşesiz döndü. Yol telâşiyle işe bakamıyan yengem için :

— Daha on iki saat olmadan yemeklerin tadı tuzu kaçtı, dedi.

Annem başı önünde, kıpkırmızı olmuştu.

— Ağabey, kusura bakmayınız. Bilmiyorum, bilmediğim şeyi nasıl yaparım. Babamın evinde de öğrenemedim. Vaktim okumakla geçti. Evlendiğim zaman Cezmi Bey'in evinde iki hizmetçi, bir de ahçı vardı. Bana hiç iş düşmedi.

Rasim Bey yemeğinin sonuna kadar konuşmadı. Annem kusurlarını örtmek için amcama kahve götürdüğü zaman Rasim Bey :

— Leylâ Hanım, dedi. Bir kadın zengin de olsa evinin işini yapmalıdır. Ortaya iki kap yemek çıkartamıyacak olan bir kadın ev kadını değildir. Senin gibi piyano çalar, tırnaklarını uzatıp boyar, saçlarını yaptırır, işte o kadar.

Hepimiz odadaydık. Annem yavaş yavaş ağlıyor ve :

— Haklısınız ağabey, diyordu.

— Haklı olmakla iş bitmez. Ben nice zengin karıları tanırım ki ev hanımlığını hiç bırakmazlar. İki saat içinde eteğini beline soktu mu on kişilik misafire beş altı kap yemek çıkarıverirler. Ama siz buna hiç yanaşmamışsınız. Sadece kardeşimin sırtından geçinmeye bakmışsınız. İşte sonu böyle olur. Ama kabahat biraz da onda.

Annem yukarıya çıktığımız zaman ellerini ağzına kapatarak hıçkırıklarla ağladı. Sesi duyulmasın diye başını yastığın altına sokuyordu. Sevim :

— Anne, Allahını seversen sus, dedi. İnsanı deli etme.

Annem yüzü yaş içinde :

— Keşke aç kalsaydım, bir gecekonduda yaşasaydım da başıma bu haller gelmeseydi, dedi. Azarlanmak kolay mı? Ama hak ettim bunu. Bütün gün bizim için çalışan babana akşamları olsun bir rahat yemek yedirmezdim. Huysuzluk, dargınlık, hiç sebepsiz gözyaşı. Allah yanıma koymadı.

Sevim dişlerini sıkıyordu :

— Yalnız sen mi yaptın anne? Ya biz.

— Ben size örnek olmasaydım siz de daha aklı başında çocuk olurdunuz. Bu evde, yersiz yurtsuz bir göçmen kadını gibi yaşamak, azarlanmak kolay mı? Yalnız olsam atarım kendimi kuyuya. Ama başımda analık var.

— Anne, Allah büyüktür. Aklına fena şeyler getirme.

İşte ben bu şartlar altında hem matematiğe, hem geometriye çalışıyordum. Bir hafta her gece amcam gece yarısına kadar beni aşağıda alakoydu. Benimle beraber o da çalışıyordu. Öğretmen olduğu için kızamıyor, bir şeyi on defa tekrarlıyordu.

Gündüzleri de bir ağaç dibinde çalışıyordum. Çalışmasam başıma kimbilir neler gelecekti. Sınıfta kaldığım zaman beni paylıyacağı yerde teselli eden babam yoktu başımda.

İşte biz öyle yaşarken kasabadaki lisede imtihanlar başladı. Bir gece yine çalıştık. Amcam :

— Yarın imtihana gideceksin, dedi. Karneni getirttim. Telâş etme. Kafandan başka şeyleri çıkart.

Hiç bir imtihan beni o kadar korkutmamıştı. Dizlerim titriyor, gözlerim doluyordu. Kasabadaki taş binaya girdik. Hiç tanımadığım bir takım kılıksız çocuklardan biriyle ben de imtihana girdim. Ne yaptım, ne söyledim, bilmiyorum. Bütün vücudum ter içindeydi. Ben tahtada problem çözerken okulun bahçesinde koşuşan çocukların seslerini duyuyordum.

Sınıfta, imtihanda hazır bulunan amcam

— Tevfik Bey, bir iki problem daha sorsanız, diyordu.

Beyaz saçlı öğretmen

— Bu kadar yeter hocam, dedi.

Amcamı dışarıda kapının önünde bekledim. Külüstüre bindiğimiz zaman kaşlarını çatarak :

— Bakalım öteki imtihan nasıl geçecek, dedi. Hoca sana yedi numara vermiş.

Yedi numara benim okul karnelerimde hiç görülmüş değildi. Gözlerim yaş çnde kaldı:

— Amca, babama yazayım mı? Sevinir zavallı.

İki gün sonra yine kasabaya indik. Annem ben giyinirken :

— Ah Yarabi, diyordu. Sen bize acı.

Amcamın da imtihanları vardı. Öğleden sonra beni sınıfa soktu. Kendisi yoktu. Türkçe imtihanına girmişti. Okulun bahçesinde onu bekliyordum. Tevfik Bey kaşları çatık olarak bana bir çok sual sordu. Düşüp bayılacak gibiydim. Nihayet :

— Çık bakalım, demişti. Sene içinde de görüşürüz seninle.

Çocuklar dağıldı, hemen hemen bahçede yalnız kalmıştım. Amcam bana uzaktan seslendi. Birşey sormaya korkuyordum. Yüzü yine asıktı. Külüstürün arkasına br yığın erzak oymuştu. Yağ tenekeleri, gaz, tırpan, boş çuvallar.

Yolda yüzüme bakmadan :

— İmtihan nasıl geçti? diye sordu.

— Bilmiyorum Amca. Aklımın erdiği kadar başarmaya çalıştım.

— İnsan hak edip etmediğini anlar.

— Hoca bana çok sual sordu.

— Çalışmadıklarından mı geldi?
— Hepsini çalışmıştım amca.

Çiftliğe kadar hiç konuşmadık. Annemle Sevim bizi iç bahçeden çıkarak yolun üzerinde karşılamışlardı. Fakat bir şey sormaya cesaretleri yoktu. Rasim Beyin kaşları hep çatıktı. Yemeye gözlerim kıpkırmızı oturdum. Amcam o zaman

— Haydi bakalım, dedi. Okula başladığın zaman Tevfik Beyin elini öp. Seni iyice yoklamış. Bir kaçında şaşırmışsın, onun için işin fazlasına gitmiş. Altıyı kurtarmışsın. Sene içinde daha çok çalışman, hiç bir dersi kaçırmaman lâzım.

O gece annem bana

— Bir gün içinde erimişsin Oğuz, dedi. Haydi uyu. Bütün gün ben de dua ettim, ağladım.

Artık imtihanım yoktu. Üzerimden ağır bir yük kalkmıştı. Sabahleyin amcam :

— Leylâ Hanım, yemeğin hazır mı? Pek sıcak basmadan Kozluğa kadar gitmemiz lâzım. Hem sen de hava almış olursun.

— Affedersiniz ağabey, siz her övün için taze yemek istiyorsunuz. Eğer geç kalacaksak vaktinde yetişmez.

— Canım iş olduğu zaman program değişir. Yemeği biraz geç yeriz, pilâv dediğin bir saat içinde pişer. Bir de çılbır yaparsın. Üzüm de var.

— Siz bilirsiniz ağabey.

Annemiz artık evin ahçısından farksızdı. Yemeği koyduktan sonra eline süpürgeyi alıyor, daha sonra bu-

laşığa giriyordu. Geceleri zavallı kadın yattığı yeri bilmiyordu.

Kozluk; çiftliğin dereye doğru inen yamacında düzlük bir yerdi. Orada on tane kadar ulu ceviz ağacı bulunuyordu. İki köylü genç ellerinde sopalarla ağaçlardan birine çıkarak dallara vurmaya başladılar. Çimenliğe yağmur gibi ceviz yağıyordu. Amcam ellerini beline dayamış, yukarıya sesleniyordu. Gelirken hepimiz ikişer, üçer çuval getirmiştik.

Ağaçlardan birinin işi bitince toplayıp çuvallara doldurmaya başladık. Yeşil kabuklu olanlarını ayırıyorduk. Çabucak ellerimiz ceviz lekesi olmuştu. Ama ağaçların altı çok tatlı bir ılıklık içindeydi. Sevim'le pek konuşmayan amcam ona da :

— Haydi kızım, diyordu. İki gün içinde geçer ellerinin boyası. Bir kaç gün daha beklersek kargalar hepsini taşır.

Bir ağaç bitince öbürüne geçiyorduk. Annem, ben, Sevim, amcam, Handan, Cemal tamam on iki çuval doldurduk. Ellerimiz simsiyah olmuştu. Koskoca çuvalların ağzını amcam sımsıkı bağlayarak köylü delikanlılarla arabaya koyuyordu. Araba iki defa gidip geldi.

Biz de ayakta duramıyacak kadar yorulmuştuk... Dönüşte bağa uğradık. Amcam en olgunlarından bir sepet üzüm topladı.

O yrgunluk içinde annem pilâv pişirdi. Sevim de ona yardım etmeye mecbur oldu. Amcam çuvalları açmış, bahçeye, güneşe yaydırmıştı. Orada sanki cevizden bir deniz vardı.

Yemeğe oturduğumuz zaman

— Cevizler güneşletilmez ise çürür, diyordu. Bu sene epeyce ceviz verdi ağaçlar Maşallah. Eh sizin ayağınızın bereketi olacak.

Cevizler hava serinlemeden toplanıp içeriye alınacak ve güneş çıkınca tekrar yerlere serilecekti. Ertesi gün Cemal'i amcam araba ile kasabaya yolladı. Annesini alıp gelecekti. Bana da :

— Oğuz, dedi. Tavuklara bakmak sana düşüyor. Bir hafta kadar yrulacaksın. Yanaşmalardan biri de ineklere bakar.

Annem amcamı kızdırıp da lâkırdı işitmemek için gücü yettiği kadar çalışıyordu. Yemek kaplarını yıkamak işi artık Sevim'e düşmüştü. Bir zamanlar sivri tırnaklı, ojeli elleri artık kızarmıştı.

Hepimiz söz altında kalmamaya çalışıyorduk. Artık başımızda her istediğimizi yerine getiren babamız yoktu.

Amcamdan tekdir işitmiyelim diye hepimiz elimizden geldiği kadar çalışıyorduk. Fakat o sert ve her şeye kusur bulan bir adamdı. Hele sabahları pek aksi oluyor, birisini paylamazsa içi rahat etmiyordu.

Şişli'deki evimizi bir masal sarayı gibi hatırlıyorduk. Orada hepimiz her istediğimizi yapardık. Canım istemezse mektebe gitmezdim. Babam beni azarlayacağı yerde :

— Rahatsız mısın Oğuz, diye elini alnıma koyardı.

Hasta olmadığımı anlayınca

— Snra sen üzülürsün, derdi. Biraz gayret etsen. Bak arkadaşlarının içinde fakir çocukları var. Yamalı elbiselerle geziyrlar. Ama her gün kula devam ediyor, iyi not alıyorlar.

— Benim para kazanmaya ihtiyacım yk, derdim.

— İyi düşünmüyorsun oğlum. Okumak sadece para kazanmak için değildir. İnsan herşeyi bilmelidir.

— Okuması yazması lmayan zenginler de var.

— Vardır. Ama onlar senin yaşındayken ya bir yerde çırak larak çalışıyrlardı, yahut yarım pabuçla gezerek sefalet çekiyorlardı. Bu yoksullukları onlara para kazanma gücü vermiştir.

Annem öteden babama darılırdı :

— Cezmi, neye üstüne varıyorsun, canı istemiyor işte.

Babam, yine kızmaz :

— Söylediklerim yanlış mı Leylâ'cığım? derdi.

— Ukalâlık edeceğine sen kendi işine git.

Kimbilir, o zaman babam ne kadar güceniyordu, ama yine darılan ve günlerce konuşmayan annemdi.

Sevim bir ortakul öğrencisi olduğu halde annemiz gibi her gün başka türlü giyinmek ister, hatta bazen ağlardı :

— Arkamda giyecek bir elbisem yok. Zengin adam kızı olduğuma bin tane şahit lâzım.

Babam şaşırırdı:

— Sevim, iki dolap dolusu elbisen var.

— Baba bir elbise kaç defa giyilir. Usandı herkes rkamda görmekten. Gülünç oldum elâleme.

Herşey alınır, daima babam suçlu çıkarılırdı. Fakat hiç birimiz memnun olamazdık. Bir yere gideceğimiz zaman annem hizmetçiye

— Küçük hanımın blûzunu hâlâ ütülemedin mi? derdi.

— Hanımefedi, Beyefendinin kahvesini pişirdim.

— Pek mi lâzımdı kahve? Bekliyemez mi?

Annemiz de, biz de işte böyle insanlardık. Şimdi sabahleyin Rasim Bey haykırıyordu

— Leylâ Hanım, gün yarısı oldu. Bir kahve pişirmek aklınıza gelmiyor mu?

Annem şaşkınlık ve korku içinde :

— Affedersiniz ağabey, başka işe daldım, yemek koyuyordum, alışık olmadığım için unutuverdim. Diye mutfağa koşardı.

Kahveyi pişirirken gözlerinden ip gibi yaşlar iniyor, bir taraftan da Rasim Beyin :

— Züppelikten başka birşey öğrenmemişler. Nankörlükleri yüzünden kardeşimi sefalete düşürdüler. Biçare el kapılarında hademelik ediyor, hanımefendi bedava yiyip içtiği evde bir kahve pişirmeyi düşünemiyor.

Diye bağırdığını duyuyordu.

Ben erkenden kümesleri temizlemeye, tavukların sulaklarını yıkayıp gezindikleri yerleri süpürüyor, sonra da koyunların ahırını temizliyor, gübrelerini bir tarafa topluyordum.

Cevizleri, sovanları güneşe sermek, ortalık serinlemeden toplamak iş sayılmıyordu. Birgün cevizleri toplarken bir tanesinin üstüne basıp kırmıştım. Amcam bana haykırdı

— Oğuz, onların hepsi paradır. Azıcık gözünü aç.

Geceleri yukarıdaki odaya çekilince yorgunluklarımızı daha çok duyuyorduk. Annemiz hemen her gece ağlardı. Lambayı söndürdüğümüz için karanlıkta konuşurduk.

Sanki dertleşmemize, bir arada bulunmamıza da engel olmak isteyen amcam bu büyük odayı boşalttırdı. Beni aşağıda, yemek odasının üstünde yatırdı. Sevim'i Handan'ın odasına verdi. Annemin bir köşesine çekilip yattığı odaya da cevizler serildi. Artık birbirimizi ancak yemekte görebiliyorduk.

Kendi blûzunu ütülemeyen ablam Sevim'in elinden süpürge düşmüyor, işi bittiği zaman da Handan'la ders çalışıyordu. Annemin bir ahçı kadından farkı kalmamıştı.

Cemile hanım, Eylülün sonuna doğru oğlu ile beraber geldi. Cemil'in arkasında yeni bir elbise vardı. Beyaz bir gömlek giymiş ve boyunbağı da bağlamıştı. Koluna da bir pardesüyü katlayıp koymuştu. Ayağında yepyeni, pırıl pırıl ayakkabılar vardı.

O akşam Amcam biraz neşeli görünüyordu. Anneme :

— Leylâ Hanım, dedi. Çocukları hazırla. Bu pazartesi okul açılacak. Ben Cezmi'ye yazdım. Kasabadaki okula nakillerini yaptırmiş.

— Peki ağabey, dedi annem.

Annem benim elbisemin lekelerini çıkarttı, düğmelerin sıkıştırdı, pantalonumun dizindeki küçük yırtığı belli belirsiz tutturdu, bir de ütüledi. Gömleğimin yakasını ters yüz etti.

O sabah çok erken amcamın külüstürüne bindik. Gündüz yiyeceğimizi çantalarımızı yanımıza almıştık. Taş okul, eski sıralar, kılıksız çocuklar bana hep yabancıydı. İlk dersimiz türkçeydi. Yaşlı bir öğretmen vardı. Amcam daha yüksek sınıflara ders veriyordu. Öğretmen bütün çocukları bir bir kaldırıyor, babalarını analarını, doğdukları yeri soruyordu. İçlerinde benim kadar sıkılan yoktu. Yanımdaki sırada oturan çocuk numarası okununca ayağa kalktı. Öğretmen :

— Sen geçen sene sınıfta kaldın değil mi? dedi.

Çocuk kıpkırmızı oldu.

— İki ay hastahanede yattım. Devamsızlık için sınıfta kaldım, dedi.

Öğretmen :

— Biliyorum, dedi. Bu sene daha dikkatli ol. Zavallı baban bir rençber Seni okutup adam etmeye çalışıyor.

— Ben babamı rahat ettirmek için çalışıyorum öğretmenim.

— Pekâlâ, görüşürüz. Sen kalk bakalım bin yetmiş bir.

Bu benim numararndı. Ayağa kalktım, çocuklar hep bana bakıyorlardı. Öğretmen

— Sen yenilerdensin, dedi. Söyle bana adını?

— Oğuz, efendim.

— Baban neci senin?

Yutkundum. Kıpkırmızı kesildim.

— Hademelik yapıyor efendim, dedim.

— Nerede senin baban?

— İstanbul'da efendim.

— Pekalâ. Söyle bana şimdi. Binyetmiş bir senin numaran. Bu tarih sana birşey hatırlatıyor mu?

— Evet efendim. Malazgirt savaşını hatırlatıyor.

— Ne olmuş bu savaşta?

— Efendim Alp Arslan Malazgirt'te Bizans İmparatorunun ordusunu yendi Türkler böylece Anadolu'ya yerleştiler.

Bütün vücudum ter içindeydi. Öğretmen

— Hangi ayda olmuş bu savaş? dedi.

Düşünüyordum. Ben tarih dersinden bütünlemeye kalmıştım. Bana bu suali sormuşlardı. Bilememiştim. Babam beni hiç azarlamamış, ama Malazgirt savaşını bana anlatmıştı. Sanki o şimdi yine yumuşak sesiyle kulağıma sesleniyordu.

— Oğlum, 1071'de Alparslan Bizans ordusunu yenerek Türklerin Anadolu'ya yerleşmesini sağladı. Çok güzel bir tesadüftür. O gün Ağustos ayının yirmi altıncı günüydü. Yine yirmi altı Ağustosta Kurtuluş Savaşında büyük taarruz başladı.

Şaşırmış gibiydim. Yüzümün kaynar sularla yıkandığını sanıyordum. Öteki çocuklar sağdan soldan parmak kaldırıyorlardı. Öğretmen :

— Hatırlayamadın mı? dedi.

— Yirmi altı Ağustos günüydü efendim, dedim.

— Güzel. Bu yirmi altı Ağustos sana başka neyi hatırlatıyor?

— Efendim, Kurtuluş Savaşımızda büyük taarruz yirmi altı Ağustosta başlamıştı.

— Aferin oğlum.

Ben ter içinde yerime oturdum. Öğretmen bir çocuğu daha kaldırdı. Zavallının arkasında yünden örme bir kazak vardı. Dirsekleri yamanmıştı. Saçları da şakaklarına, ensesine doğru uzamıştı. Öğretmen

— Baban nasıl Hasan? diye sordu.

— Sağ olun Öğretmenim. Yatıyor daha, ayağına basamıyor.

— Vah vah, ama üzülme. Düzelir inşallah. Senin okul kitaplarını ben alırım. Bir yerde çalışıyor musun?

— Kunduracı Ali ustanın yanında çıraklık yapıyorum.

— Hem okul, hem iş bir arada yürür mü?

— Okuldan çıkınca dükkâna gideceğim. Bize bakacak kimse yok. Annem babamı bırakmıyor.

— Bunlar gelir geçer oğlum. İnsanın kıyafeti değil, kafasının içi, yüreği zengin olmalıdır.

Karlı günler başlayınca okula gidip gelmek güç oldu. Amcam kasabadaki eve taşındı. Alt katta bir yemek odası ile misafir odası, yukarıda da üç yatak odası vardı. Sokağın kenarına sıralanmış evlerden biri olduğu için bahçesi yoktu.

Yukarıda odalardan birini bize verdiler. Annem, Sevim, koyun koyuna yatıyorlardı. Ben de küçük bir divanın üzerinde yatıyordum, yandaki odadan amcamın öksürüğünü duyuyorduk. Odalardan üçüncüsünde de Handan'la Cemil yatıyorlardı.

Fakat akşamları yemekten kalkınca yemek masası toplanıyor, amcam bizim orada çalışmamızı istiyordu. Bazen kendisi de bir köşede oturuyor, sigarasını içerek bizim çalışmamızı bekliyordu.

Hangi ders olursa olsun sık sık yanımıza gelerek kitabı elimizden alarak içindekileri sorar, yahut bir problem yaptırırdı. Her zaman sert olan bu adam ders için hiç kızmıyor, bizimle beraber çalışıyordu.

Okuldaki öğrencilerin çoğu köylü, kasabalı çocuklardı. Hepsi de iyi çalışıyorlardı. Ben yanımda, sıra arkadaşım olan Hasan'la daha çok ahbap olmuştum. Okulun bahçesine çıkamıyorduk.. Babası bir yapıdan düşmüş, iki ayağı birden kırılmış. Yürüyemiyormuş. Hasan bu kazayı anlatırken gözleri doluyor :

— Biz böyle mi olurduk, diyordu. Zavallı babam bir iyi olsa... Ama ben yine çalışacağım.

— Onun çalıştığı dükkânı ben de gördüm. Amcam beni dükkâna götürdü.

— Benim yeğenin ayakları su alıyor, dedi. Şuna bir pençe yapıver.

O zamana kadar pençenin ne olduğunu bilmezdim. Ayakkabımın daha altı delinmeden babam bir yenisini alırdı.

Beni arkalıksız bir iskemleye oturttular. Ali Usta bir kösele kesti. Ayakkabımın altına göre çizip ortasına küçük parçalar koydu. Çivi ile tutturup Hasan'a verdi. Hasan kenarlarına küçük tahta çiviler sıraladı. Bu işi dikkatle yaparken bana birşeyler söyleyecek oldu. Ali usta onun ensesine bir tokat vurdu:

— Gevezelik etme, önündeki işine bak, burası okul değil.

Halbuki Hasan işini görüyordu. Bir suç yapmamıştı ki. Gözlerinin dolduğunu gördüm. Elinin tersi ile iki defa gözlerini sildi. Bir saat kadar orada oturarak onların çalışmalarını seyrettim. İş bitince usta:

— En sağlam köseleden koydum, dedi. Bu sana en az bir yıl gider.

Ayağım böylece ıslanmaktan kurtulmuştu. Ama paltom yoktu. Yengemiz anneme şişle yün örmesini öğretti. O da bana kollu bir kazak ördü. Gecelerce çalıştı. Bu beyaz kazağı da arkama giydim. Artık üşümüyordum.

Sevim trençkotunun içine annemizin yün hırkasını giyiyordu. Rasim Beyden çok çekindiği için zorla

çalışıyordu. İlk karnelerimizi aldığımız zaman biz sevinmiştik. Bütün notlarımız beşten aşağıya düşmemişti ama Rasim Bey memnun olmadı:

— Bu karne değil, kepazelik, dedi. Ahlâk notundan temizlikten başka on numara yok.

Hatta Handan'ın iki tane altı numarası olduğu için çok azarladı. Sevincimiz kursağımızda kalmıştı. Amcam da bana:

— Adam olmaya niyetin yoksa haber ver, dedi. Ali ustanın yanına seni de koyayım. Hiç olmazsa birkaç kuruş haftalık alırsın, bir bir işe yarar.

— Amca, daha çok çalışırım, dedim.

— Sus, karşılık verme, diye bağırdı.

O gece odamıza çekilince ağlamaya başladım. Annem:

— Rica ederim sus Oğuz, diyordu. Şimdi sesini duyar da gelir. Ne yapalım, biz kendimiz lâyık olduk bu hayata. Allah kıymetini bilmeyenlerin elinden herşeyi alır. Bir lokma yiyecek bulduğumza şükredelim.

Pazar günü amcam okulun toplantısına gittiği zaman annem Sevim'e mektup yazdırdı. Bir yandan ağlıyor, bir yandan söylüyordu:

— Cezmi Beyciğim, sekiz aydır sana hasret kaldık. Ben de çocuklar da seni öyle özledik ki. Burada üçümüz bir odada, her akşam yatmadan önce senin sağlığın için dua ediyoruz. Haziran ayında izin alıp geleceğini yazmışsın. Daha şubattayız. Beş ay daha bekleyeceğiz. Ama sen üzülme... Biz aç ve çıplak değiliz. Senin yalnızlığına, sefalete düşmene sebep olduğumuz için çok pişmanız. Senin yumuşaklığın yüzünden şı-

mardık. İsteklerimizin arkası gelmedi. Allah bu günlerimizi de aratmasın. İnşallah yine bir arada yaşamak nasip olur. Sana becerebildiğim kadar bir kazak ördüm. Rasim Beye rica edeceğim, posta ile sana yollasın.

Annemin içinde kimbilir neler vardı ki artık söyleyememiş, hıçkırıklarla ağlamaya başlamıştı.

Sevim :

— Böyle yapıp da bizi büsbütün canımızdan bezdirme anne... dedi. Daha olmazsa gideriz İstanbul'a. Ben bir işe girerim, Oğuz da bir çıraklık bulur. Orada tek başına kalan adamcağızı acı şeyler yazıp da hasta etme. Bize ne kadar düşkündü, bilmiyor musun?

Sevim de birden boşandı, yazdığı mektubun üzerine yaş taneleri yağmur gibi iniyordu.

Bir akşam yemekten sonra Rasim Bey, cebinden bir mektup çıkardı. Babamız yazmış. Çok sıkıntı içinde bulunduğunu, hırpalandığını, bu hayata artık tahammül edemiyeceğini, bizim hatırımız için katlandığını yazdıktan sonra:

«Onların okumaları lâzım, diyordu. Bu arada boş vakitlerinde bir işte çalışırlarsa bana da bir yol parası gönderirler. Gelir onları görürüm. Aldığım para ancak boğazıma, oda kirasına yetiyor.»

Amcam mektubu okuduktan sonra bir de resim gösterdi. Babamızın resmi. Boyun bağısız, kasketli, bıyık bırakmış, düşkün kıyafetli bir adam!»

Annem hıçkırıklarla ağlamaya başlamıştı:

— Seni bu kılıkda mı görecektim Cezmi Bey? diyordu.

Amcam kaşlarını çatarak :

— Bitmez tükenmez istekleriniz olmasaydı ,Cezmi bu hale gelmezdi, dedi. Onun temiz kalbini kötüye kullandınız, evinde rahat huzur vermediniz. Hiç olmazsa ona karşı vazifelerinizi yapsaydınız, başını dinleyecek, yorgunluğunu alacak fırsat verseydiniz, böyle perişan olmazdı.

Sonra kaşlarını çatarak:

— Oğuz'a bir kunduracının yanında bir iş bulacağım, dedi. Okuldan çıkınca doğru oraya gider. Saat altıya kadar olsun çalışır.

Önce ben işe girdim. Çarşı içinde küçücük bir dükkân. Halil Efendi aksi yüzlü, çatık kaşlı, kırkbeşlik bir adamdı. Hem ısmarlama ayakkabı yapıyor, hem de eskileri tamir ediyordu.

Daracık dükkânı ve dükkânın önünü ben süpürüyordum. Yakındaki çeşmeden su taşıyordum. Sonra eski ayakkabıların altını söküyor, çivileri temizliyordum... Bu çamurlu, büyük erkek ayakkabılarını kucağıma alırken iğreniyordum.

Daha ikinci gün o kadar dalmıştım ki Halil Efendi

— Senin kulağın sağır mı? diye bağırdı.

Kıpkırmızı olmuştum, yüzüne bakarken gözlerim doldu. O:

— İnsanın elinde bir iş varken başka şey düşünmemeli, dedi. Aklın nerede senin? Git, yukarıdan kösele tomarını getir.

Daracık bir merdivenden dükkânın üstüne çıkılıyordu. Orada bir insan ayağa kalkamazdı. Küçük bir pencereden ışık alıyordu. Orada eski kalıplar, eski ayakkabılar, kösele bağları, deriler duruyordu. Bazı zenginler altları delinen ayakkabılarını getirip ustaya satıyorlardı. Halil efendi bunları almak istemez görünüyor, yüzü çatlamış, köselesi fena diye bahaneler bulur, çok ucuz alırdı. Sonra bunların altına güzel bir pençe yapıyor ,söküklerini diktirmek için benimle makinesi olan bir büyük kunduracıya yolluyor, boyayıp hazırladıktan sonra rafa koyuyordu.

Eski ayakkabı almak için gelenler çok oluyordu. Halil efendi beş liraya aldığı ayakkabıları tamir ettikten sonra yirmibeş, otuz liraya satıyordu. Hafta sonunda bana beş lira verdi. Bu parayı amcama götürdüm. Resim Bey, beş lirayı anneme teslim etti.

Benden sonra Sevim de bir terzinin yanına verilmişti. O da okuldan çıkınca iki saat çalışıyordu. Ama o benim kadar yumuşak başlı değildi. Her şeye kızıyor, herkesi haksız buluyordu. Daha yetişkin eli işe yatkın kızlar ona emir veriyorlardı. Bazen odamıza çekildiğimiz zaman ağlıyordu. Annem içini çekiyordu:

— Kardeşinin bir hafta çalışıp kazandığı beş lirayı biz birşey aldığımız zaman kapıcıya bahçiç olarak verirdik. Paranın kıymetini şimdi anlıyoruz.

Bir akşam annemin elinde de bir iş gördüm. Kasabanın yerlilerinden bir genç kadın, bir düğüne gitmek için yaptırmak istediği bir elbisenin kumaşını anneme getirmişti. Herşeyin en güzelini bilen annem iki gün içinde bu elbiseyi dikti. Göğsünü boncuk ve pulla işledi. Gece yarısına kadar çalışarak eline ancak otuz lira almıştı.

Bir kaç gün sonra kasabanın zenginlerinden bir kız gelmiş, bir model getirerek böyle bir elbiseyi kendisine dikip dikemeyeceğini sormuş, annem biraz nazlanmış ,altmış lira istemişti. Amcam:

— Onlar varlıklı insanlar Leylâ hanım, dedi. Madem ki elinden dikiş ve biçki geliyor, daha fazla isteseydin.

Annem içini çekerek:

— Kaçırmak istemedim, dedi. Ben elbise diktirdiğim zaman bu kadar parayı bahşiş olarak verirdim. Kendimi işe verirken avunuyorum.

Ben kunduracı, ablam terzi çırağı olmuştuk. Annemiz de eve getirilen elbiseleri dikiyordu. Şişli'de yaşayan zengin aile değildik artık.

Diğer taraftan her gece dersler devam ediyordu. Ne kadar yorgun olsak bir odada toplanıyor, derslerimizi hazırlıyorduk.

Bir ay içinde ben de arkadaşım Hasan gibi, ustamın hazırlayıp verdiği ayakkabıların altına tahta çivileri çakmasını öğrenmiştim. Gündüzden ustanın hazırladığı bu ayakkabılar bazen üç, dört çift oluyordu. Dükkâna girer girmez çantamı bir tarafa bırakıyor, küçük iskemleye oturarak çalışmaya başlıyordum.

Bir defa elime çekici vurdum. Parmağıma simsiyah kan oturdu. Halil usta kaşlarını çatarak:

— Sana dikkat et, demiştim, dedi. Canın yanmadan aklın başına gelmez

Mayıs sonuna kadar çok sıkıntı çektik. Amcam aynı okulda olduğu için öğretmenlere beni sık sık yoklamalarını rica etmişti. Sınıfta kalırsam Rasim Bey kimbilir beni ne kadar tekdir edecekti? İkinci karnemde notlarım fena sayılmazdı ama, Rasim Bey sık sık azarlıyor :

— Adam olmaya niyetin yoksa Halil Efendi'nin yanında kalacaksın!... diyordu. Gözünü aç, ağzını açma.

Kendimden emin olmadığım zamanlar son imtihanlar için öğretmen beni yazı tahtasına kaldırdığı zaman:

— Rica ederim, biraz daha sorunuz, diyordum.

Bazı öğretmenler beni ter içinde bırakıyorlardı. Üstelik eve geldiğim zaman da amcam azarlıyordu:

— Oğuz, sen altıdan başka bir şey bilmez misin? Durumunu sordum, yine altı almışsın.

Nihayet imtihanlar bitti. İyi derece ile sekizinci sınıfa geçmiştim. Amcam pek memnun görünmüyordu. Annem :

— Ağabey, Allah sizden razı olsun, dedi. Oğuz'un ikmalsiz sınıf geçtiğini ben bilmiyorum. İnşallah bir daha seneye liseye girecek. Sizin sayenizde oldu bu.

Amcam:

— Çalışırsa elbet de ikmalsiz geçer, dedi. Sen nasıl şımarmışsan çocuklarını da öyle şımartmışsın. Biliyorum hep kabahat Cezmi'de.

Amcamızın çocukları da biz de sınıflarımızı geçmiştik. Haziran gelmişti. Rasim Bey:

— Eh, artık çiftlik işleri tekrar başlıyor, dedi. Bu hafta sonunda gidelim. Oğuz, sen yarın ustandan izin iste bakalım. Bırakacak mı?

İmtihanlar bitti biteli dört günden beri sabahtan akşama kadar dükkânda çalışıyordum. Çarşıdan ustaya yiyecek alıyor, ben de kösele kestiğimiz tahtanın üstünde ekmek, peynir, pastırma yiyor, testiden su içiyordum.

Halil ustaya söylemek benim için çok güç oldu. Nihayet korka korka :

— Usta, dedim .Amcam hafta sonunda çiftliğe gidiyor, dedim.

— Eeee, dedi. Ne yapayım gidiyorsa?

— Hiç. Ama benim kasabada kalacak yerim yok da.

— Yani sen de mi gideceksin?

— Bilmem ki, amcam ustana söyle de izin al, dedi bana.

Halil usta kaşlarını çatarak:

— Tam işe yarayacağın zaman gitmek olur mu? dedi.

— Siz bilirsiniz usta, dedim.

Artık bir ayakkabının altını temizliyor, köseleyi dövüp ıslatarak altına çakıyor, çiviliyor, kenarlarını düzeltiyor, Halil ustaya veriyordum. O bir defa gözden geçirdikten sonra eksiklerini düzeltiyor, çekiçliyor, kalıptan çıkartmadan bir tarafa bırakıyordu.

O gün, akşama doğru bana:

— Sen açıkgöz bir çocuksun dedi. İyi bir kunduracı olabilirsin. Ama Rasim Beyin hatırını kırmam.

Çekmeceyi çekti. Çivi kutularının arasındaki kâğıda birtakım hesaplar yaptıktan sonra :

— Gitmeden önce kendine bir ayakkabı yap baka-

yım, dedi. İki günde tamamlarsın. Ayağına göre bir kalıp bul. Güzel br deriden masdar kes, sayaçıya götür. Makineden çekiversin.

Cumartesi günü hareket edecektik. Ben cuma akşamı elimde bir çift ayakkabı ile eve geldim. Halil ustanın elini öpmüş, vedalaşmıştım. Adamcağız sırtımı okşayarak :

— Sen akıllı, temiz yürekli bir çocuksun oğlum, dedi. Ben senden çok memnun kaldım. Bana emeğin geçti. Hakkını helâl et. Bunu da al. Sana bahşiş.

Üç aydan fazla çalıştığım dükkândan artık ayrılıyordum. Komşu dükkânlardan bana sesleniyorlardı:

— Oldu mu ya Oğuz, bizi bırakmak var mıydı?

Kahveci İdris Efendi, manav Ahmet Efendi, Hallac Rasim, marangoz Reşit usta ben köşeyi dönünceye kadar arkamdan el sallamışlardı.

Amcamın evine giderken gözlerim yaşarıyordu. O zamana kadar annem bana hep zengin çocukları ile arkadaş olmamı, ötekilerle konuşmamamı tembih ederdi. Ama bunlar da insandı. Bunlar da kendi işlerinde çalışıyor, birbirlerini koruyorlardı. Onların da bir evleri vardı. Aralarında çok az kalmıştım ama onlar beni hiç yadırgamamışlardı.

O akşam Halil Ustnın verdiği parayı amcama verdim. Hiç bir şey söylemeden aldı ve:

— Bunu babana yollayacağım ... dedi. Yol parası yapsın da gelsin.

Sonra kendim için yaptığım ayakkabıları elinde evirdi, çevirdi ve:

— Oğuz, dedi. Bunu bayramda giyersin. Sonra da en iyi bir yerde sakla .Bunlar sana hem bir hatıra, hem de bir derstir.

Çiftlikteki hayat bize bu defa hiç de ağır ve sıkıcı gelmedi. Kâhya Ahmet Ağa, bizi çiftliğin sınırında karşılamıştı.

Artık imtihan korkusu yoktu. Annemle yengem, Handan, Sevim, çiftlik evinin temizliğine dalmışlardı. Biz Cemal'le ön bahçeyi düzeltmeye çalıştık. Amcam çiçek fideleri getirmişti. Onları havuzun etrafına, kenarlara diktik. Havuzun suyunu boşaltıp içini temizledik.

Her akşam çiçekleri emzikli bir kova ile suluyor, nöbetle tulumbadan su çeekrek üst kattaki depoyu dolduruyorduk.

Ekinler sararmaya başlamıştı. Akşamları, serinlik basınca ,veya sabahleyin erkenden büyük dut ağacının dibine giderek bir örtü tutuyorduk. Dutlar iyice olmamıştı ama amcam ağaçlar silkelenirse dutların seyreleceğini, daha iri olacağını söylüyordu.

Kirazlar o kadar güzel olmuşlardı ki yarısı pembe, yarısı kıpkırmızı olan bu meyvaları toplamak çok zevkli oluyordu. Bunların bir kısmını yemek için alakoyuyor, bir kısmını da sepetlere yerleştirerek kasabaya, dükkâna yolluyorduk.

Çiftlik evinde bir değişiklik yapıldı. Üst kattaki iki odadan biri kardeşimle bana verildi. Ötekine yeni eşya koydular. Amcam:

— Cezmi gelecek, diyordu. Zavallı biraz dinlensin. Rahat etsin.

Sonra anneme tembih etti:

— Leylâ hanım, bundan sonra aklınızı başınıza alınız. Daha iyi geçinmek, kadir kıymet bilmek yolunu tutunuz. Bak münakaşa istemem. Kocan senin büyüğün-

dür. Düşmez kalkmaz bir Allah. O sizi kimseye muhtaç etmez. Ama ona bir çocuk gibi bakmanız, babanız gibi hatırını saymanız lâzım.

Annem gözlerini silerken :

— Sağ salim gelsin, dedi. Allahtan başka bir şey istemiyorum.

Haziranın ortalarına doğru, bir sabah, kahvaltıdan sonra amcam:

— Çocuklr, dedi. Hep beraber yola doğru bir yürüyüş yaplım.

Evde yengemizden başka kimse kalmadı. Tarlaların arasındaki ağaçlıklı yoldan çiftliğin sınırına doğru yürüdük. Orada bir ağacın altına oturduk. Amcam ikide bir ayağa kalkarak yola bakıyor, elini kaşlarının üzerine koyark yolun üstünü araştırıyordu.

Nihayet üstü beyaz tente ile kaplı, bizi çiftliğe getiren araba uzaktan görünmüştü. Kamyonlar, otomobiller bu arabayı çabucak geçiyorlardı. Amcam epeyce üzüntülü bir sesle:

— Leylâ hanım, herhalde Cezmi bu arabadadır, dedi.

Annem, zaten şüphelenmişti. Ağlıyordu. Amcam:

— Yooo, dedi. Ben kardeşimi gözyaşı seyrettirmeye çağırmadım. O buradaa aklı başında, hakikatli bir kadın, babalarını seven, çalışkan, samimi çocuklar bulmalıdır, diye darıldı.

Annem hıçkıraak :

— Kusuruma bakmayınız Ağabey, dedi. Kendimi tutamıyorum.

Arabanın yaklaşması bize ne kadar uzun gelmişti. Köşeyi döner dönmez kendimizi tutamadık. Arabanın üzerine koştuk. Arif Ağa :

— Çocuklar bir kaza yapacaksınız.

Diye arabayı durdurdu. Babamız hemen arabadan indi. Yüzü yaş içinde idi. Kasketini elinde tutuyordu... Başı askerden dönmüş bir genç gibi tıraşlıydı. Bıyık bırakmıştı. Fakat ne olursa olsun o bizim babamızdı .Bizi öperken:

«Yavrularım,» diyordu. Biz kollarını sıkıyorduk. Onu o kadar sevdiğimizi ne kardeşim bilirdi, ne de ben. Onunla daima münakaşa eden Sevim artık hiç bir şey düşünmüyor, boynuna atılıyordu:

— Babam, canım babam benim...

Amcam nihayet :

— Biraz da bana bırakın yahu, diye darıldı. Babamızı kucakladı. Handan'la Cemil de ellerini öptüler.

Amcam

— Leylâ Hanım, neredesin? diye seslendi.

Annemiz donup kalmıştı. Ama ayakta ağlayan bir heykele benziyordu. Babamıza doğru sendeledi.

— Cezmi, Cezmi, bizi affet!... diye haykırdı.

Babam onu kollarının arasında sıktı:

— Böyle söyleme Leylâ'cığım, dedi.

Amcam arkasını dönmüştü. Kuvvetli kalın bileği ile gözlerini siliyordu. Ben bu haşin, sert tabiatlı adamın ağlayacağını hiç beklemezdim. Esmer yüzünde yaş taneleri vardı.

— Arif, sen çek arabayı, diyordu. Biz de yavaş yavaş geliriz.

Önden amcam yürüyordu. Onun arkasından babamla annem kol kola gidiyorlardı. Annem iki de bir gözlerini siliyor, başını babamın omuzuna koyuyordu.

Daha sonra Cemil'le ben, arkamızdan da Handan'la Sevim yürüyor, Sevim:

— Ne kadar üzgün yüzü var, ne kadar perişan olmuş... diyordu.

O akşam yemekte amcam çok neşeliydi. İlk defa iç bahçeye sofra kurulmuştu. En güzel kirazlardan toplamıştık. Yengemiz yolcu için güzel bir düğün çorbası, kuzu kızartması, tatlı ve börek yapmıştı. Amcamla babam bahçede konuşurlarken annem yengeme yardım etmişti.

Yemekler çok güzeldi ama içimizde hem bir sevinç, hem de babamızdan tekrar ayrılmanın acısı vardı.

Sevim kahveleri getirdi. Hepimiz birer sandalyeye oturduk. Hava kararınca ay aydınlığı başlamıştı.

Amcam :

— Leylâ hanım, dedi. Bugün çiftliğe gelişinizin tam senesi.

Kavgacı, azametli bir kadın olan annem, çok yumuşak bir sesle:

— Affedersiniz ağabey, dedi. Cezmi Bey için söylüyorum. Bana bu bir yıl, on yıldan daha uzun geldi.

O zaman babam :

— Ağabey, dedi. Ben de çok sefil oldum. Müsaade edersen İstanbul'a beraber dönelim.

Amcam kaşlarını çatarak:

— İyi ama onları nerede barındıracaksın?.. dedi.

— Bir başka işe başlayacağım ağabey. Çalıştığım yerden bonservis aldım. Zannediyorum ki onları geçindirebileceğim.

Annem içini çekerek:

— Cezmi Bey, ben dikiş diker, elimden geldiği kadar yardım ederim, dedi. Çocuklar da okuldan kalan vakitlerini bir işte geçirirler.

Babamızla beraber İstanbul'a dönmek havadisi bizi çok sevindirdi. Çiftlikte bir hafta daha kaldık. Ayrılırken Rasim Bey bizi öptü:

— Sevim, Oğuz, dedi. Seneye yaz tatilini burada geçirmek için geleceksiniz. Ama okumalı, sınıflarınızı geçmelisiniz.

Çiftlikten yine Arif Ağa'nın arabası ile ayrıldık. Kasabadan bir otobüse bindik. Nihayet İstanbul'a varmıştık. Babamız bir taksi tuttu. Hiç bilmediğimiz bir eve gittik. Babamız burada tek bir oda tutmuştu. Sabahın pek erken bir saati idi. Odada bir tek divan, bir tahta masa ile bir sandalye, köşede bir bavul vardı. Masanın üzerinde ekmek kırıntıları bir küçük testi su duruyordu. Ama duvarda annemin ve bizim, hep birlikte çektirdiğimiz bir resim asılıydı.

Annem bizim artırıp saklatmış olduğumuz parayı ortaya çıkardı:

— Cezmi, dedi. Çocuklar için bir divanla bir şilte alalım. İki kardeş yatarlar. Elin genişleyince bir başka eve çıkarız. Beraber olalım, biz her mahrumiyete katlanırız.

Biz divanın üzerine sıralanmıştık. Babam sandalyede oturuyordu. Yüzü çok müteessirdi:

— Leylâ, dedi. Buraya sizi bilhassa getirdim. Sizi çiftliğe göndererek ben refah içinde yaşamak istemedim. Böyle bir ayrılık, böyle bir sıkıntı hepimizin birbirimizi anlaması için lâzımdı. Sizi çiftliğe sürgün gönderip ben yalnız sizleri mahrumiyetlere düşürerek cezalandırmadım. Bu cezayı kendi kendime de verdim. Bir han köşesinde, cahil adamların emrinde hem bir kâtip hem de hademe gibi çalıştım. Çok iyi hatırlarsın Leylâ, artık hayatta hiç bir isteğin kalmamıştı. Benden de bıkıp usanmıştın. Zaman zaman ayrılmaya kalkıyordun. Hayatımız eskisi gibi devam etseydi çocuklarımız birer haylaz ve ahlâksız olacaklardı. Biz de ayrılacaktık.

Annem şaşkın bir halde:

— Doğru söylüyorsun Cezmi, dedi. Muhakkak bir ayrılığa doğru gidiyorduk. Çocuklar kendi havalarına dalmışlardı. Ama anlayamıyorum. Yoksa sen işlerini tekrar düzelttin mi?

Babam içini çekerek:

— Biz servetimizi, apartmanımızı değil, birbirimize karşı olan bağlantımızı, sevgilerimizi kaybetmiştik, dedi. Onları tekrar bulmak için böyle bir yıl ayrı yaşamamız, hayatı anlamamız lâzım geldi.

— Peki ama sen niye böyle mahrumiyetler içinde yaşadın?

— Çocuklarım, eşim üzüntü içinde yaşarken ben de hayatı anlamalıydım. İnsanlar elindeki kıymeti ancak onu kaybedince anlar.

— Hakkın var Cezmi.

— Haydi Leylacığım, evimize gidelim.

Bir taksi ile Şişli'deki apartmana gittik. Babam cebinden anahtarı çıkararak kapıyı açtı ve:

— Bir gün bile buraya gelmedim, dedi. Siz olmayınca içime hiç sinmedi.

Bütün varlığımıza yeniden kavuşmak değil, sevgili babamızı bulmak bizi herşeyden fazla sevindirdi... Biribirini seven ve biribirini düşünen yepyeni bir aile olmuştuk.

SON

MARİFETLİ KÖPEK

Hapishaneden çıkan adamcağızın ismi Rahmi idi. O da bana Acar adını taktı. Benimle bir insanmışım gibi konuşuyordu. Zaten konuşacak kimsesi de yoktu.

Sabahleyin mahzenden çıkıyor, kahveleri dolaşıyorduk. Benim marifetlerim günden güne çoğalıyordu. Paranın ne olduğunu iyice biliyordum. Büyük ve küçük paraları ayrı ayrı tanıyor, bana birden ona kadar rakam yazılı kâğıtlardan birisini gösterdikleri zaman kaç rakam gösterilmişse o kadar defa havlıyordum. Daha sonra Rahmi bir masa saati aldı. Saatin kaç olduğunu bana soruyordu. Ben de saate bakıyor, o kadar havlıyordum.

Birgün, bir seyirci :

— Kimbilir bu köpeği ne kadar dövdün de buna alıştırdın, dedi. Bakalım benim saatimi söylesin.

Cebinden bir saat çıkartıp burnumun ucuna tuttu.

— Acar, lütfen saati söyler misin? dedi.

Ben saatin gösterdiği kadar havladım. Adam saatini değiştirdi. Yine sordu. Ben yine saatte gösterildiği kadar havladım. Adam şaşırıp kalmıştı. Cebinden bir çok bozuk para çıkarttı.

— Acar bunların hangisini istersen al, dedi.

Ben en büyük para olan bir gümüş lirayı aldım.

Seyirci bir deneme daha yaptı. Yedi renkteki mukavvaları karmakarışık olarak yere yaydı ve :

— Ayağını sarının üstüne bas, dedi.

Yerde sarı mukavva yoktu. Onu elinde tutuyordu. Ben uzanıp ağzımla sarı mukavvayı alıp yere koydum, üstüne bastım.

O zaman seyirci benim akıllı ve çok marifetli bir köpek olduğuma tamamiyle inanmıştı. Rahmi ile pazarlığa girişti. Beni satın almak istiyordu. Rahmi onun verdiği parayı az buldukça o arttırıyordu.

Yüz liraya kadar çıkmıştı. Sonra ikiyüz, nihayet beşyüz verdi. Rahmi kıpkırmızıydı. Elleri titriyordu. Beşyüz liranın epeyce bir para olduğunu anlıyordum.

Adam birçok kâğıt parayı elinde tutuyor, Rahmi'ye uzatıyordu. Rahmi bir aralık titreyen elini paralara doğru uzattı. O zaman ben hırladım.

Rahmi hemen elini çekti, bana bakıyordu. Tekrar elini uzattığı zaman tekrar hırladım. Rahmi :

— Görüyorsunuz ya, satılmaya razı değil, dedi. Bu sizin bildiğinizden daha akıllı bir köpektir. O kadar akıllı ki ben bile anlamıyorum.

İşte böylece Rahmi beni satmaktan vazgeçti. Hergün tüylerimi tarıyor, temizliyor, çok süslü bir tasmayı boğazıma takıyor, ince ve parlak zincirimden tutarak beni kahveden kahveye götürüyordu.

Seyirciler her zaman aynı numarayı görmekten sıkılıyor, para vermiyorlardı. Onlara daima yeni numaralar göstermek lâzım geliyordu. Ben bunları o kadar kısa bir zamanda öğreniyordum ki Rahmi şaşırıyor, hemen boynuma sarılarak :

— Acar, sen ne akıllı, ne sevimli şeysin, sen yavaş yavaş beni sefaletten kurtarıyorsun, diyordu.

Artık bir evde bir oda tutmuştuk. Rahmi'nin bir yatağı, benim bir minderim vardı. Bir lokantada karnımızı doyuruyorduk. O masada yerken ben de yerde yarı yağlı bir pirzolayı kemiriyordum. O arkasına güzel bir elbise yaptırmış, yeni ayakkabılar, gömlekler almıştı. Artık hiç aç kalmıyorduk.

Bir gün belediyeye gittik. Rahmi bir çok para vererek bana bir tasma aldı. Bunun ucunda bir numara sarkıyordu. Önce çok canım sıkıldı amma kibar köpeklerin böyle birer tasması olduğunu düşündüm ve çabuk alıştım.

İşimiz daha kolaylaşmıştı. Hangi gazinoya gitsek bizi artık kovmuyorlardı. Ortaya bir masa konuyor, ben üstüne çıkıyordum. Numaralara başlamadan önce orada bulunanları selâmlıyordum.

Bu iş bitince Rahmi'nin kasketini ağzımla tutarak masaları dolaşıyor içine attıkları bozuk paraları götürüp Rahmi'ye veriyordum.

Benim her tarafta adım çıkmıştı. Bana «Marifetli Köpek» diyorlardı. Sokaklarda rastlasak, beni tanıyanlar birbirlerine gösteriyorlardı.

Rahmi daima yeni yeni numaralar bulup çıkartıyor ve bunları bana kolaylıkla öğretiyordu.

Büyük gazinolarda dolaştırdığım kasket bazan iki üç defa dolar, ben de bunu Rahmi'ye götürürdüm. Her defasında o benim başımı okşuyordu.

Daha sonra bana bir kutu yaptırdı. Bunu daha kolaylıkla ağzımda tutabiliyordum. Kutunun üstünde:

«Gönlünüzden ne koparsa!» yazılıydı.

Bana Rahmi :

— Acar, adını yaz bakalım, derdi.

Benim adımdaki harfler küçük tahtalardan kesil-

mişti. Ben bunları sırasiyle masanın üstüne dizerdim. Herkes gelir bakardı. Bazısı:

— Yoo, yanlış oldu Acar, der ve harfleri karıştırır, ters koyardı. Ben bunları yine düzeltirdim.

Sonra birden dokuza kadar olan rakamları tanıyordum. Küçük bir torbamız vardı. Bunu açar, masanın üstüne dökerlerdi. Ben de istenilen rakamı bulup ayağımla iterdim.

Daha çok para kazanmaya başlayınca, Rahmi küçük bir ev tuttu. Bu bahçe içinde pek sevimli bir yerdi. Yemiş ağaçları, çiçekleri bulunuyordu. Yakınlarında bir çarşı vardı. Para kazanınca Rahmi ile beraber dolaşır, yiyecek alırdık. Eğer birşey unutulursa Rahmi küçük bir sepete parasını koyar, istediğini de yazardı. Gittiğim yerde beni çok bekletmezler, istediğimi verir ve başımı okşayıp

— Acar, doğru eve, derlerdi.

En kötüsü kasabın önündeki kavga idi. Bazan sepeti yere bırakarak aldığım eti kapmak isteyen köpeklerle boğuşmak zorunda kalırdım.

SERSERİLİK

Bolluk içinde, rahat ve keyifli yaşama birgün, birdenbire ortadan kalktı, ben bir sokak köpeği olup ortada kaldım.

Rahmi iyi yürekli bir insandı. Kimseye fenalık etmek istemezdi. Fakat çok para kazanmak onun sinirlerini bozdu. Bir gün insanların içip gülüştükleri bir yere girdi. Orada tek başına içmeye başladı. Biraz sonra kendisine arkadaşlar buldu. Onlara ikram ediyor, şişeleri boşaltıyor, bağırarak konuşuyordu.

Çok geçmeden kavgaya başladı. Bu kavga büyüdü, herkes birbirine vurmaya başladı. Havada sandalyeler, içki şişeleri uçuşuyor, insanlar kafaları, yüzleri kanayarak yerlere düşüyorlardı.

Polisler içeriye girdiler, kavgacıları ayırdılar. Bir çoğunu önlerine katıp karakola götürdüler. Bunların arasında Rahmi de vardı. Ben de içeriye girmek istedim. Polisin biri bana bir tekme savurdu. Yana kaçıp kurtuldum ama beni içeriye almayacaklarını anladım.

İçeride saatlerce bekleyenleri nihayet büyük ve kapalı bir kırmızı kamyona doldurup götürdüler. Bunların arasında Rahmi de vardı. Kırmızı arabayı uzaktan takip ettim. Otomobiller, kamyonlar ve arabalar arasında güçlükle çiğnenmekten kurtularak efendimin nereye gittiğini anlamak için koşuyordum.

Rahmi'yi büyük bir binaya sokarlarken gördüm. Ondan sonra da boşuna bekledim. Gece oldu, o tarafın köpekleri bana saldırdılar. Belki gelmiştir diye eve gittim. Rahmi gelmemişti.

Ertesi gün, daha ertesi gün de gelmedi. O büyük ve beyaz binanın pencerelerine boşu boşuna bakarak uludum.

Anladım ki Rahmi gelmeyecek.

İşte o zaman benim için sefalet ve serserilik başladı. Tüylerim kirlenip çitişti. Eridim, zayıfladım. Çöp tenekelerini devirerek bulabildiğim yemek artıklarıyla doymaya çalışıyordum. Artık yarı yağlı pirzola, et suyuna tirit, çikolata parçası, tereyağlı, kızarmış ekmek gibi yiyecekler benim için bir rüya idi.

Kasap dükkânlarının önü bir savaş meydana gibiydi. Bir deri bir kemik köpekler sarı ve uzun dişlerini gösterip bıyıklarını titreterek bana öyle hırlıyor, birbirleriyle öyle öldüresiye boğuşuyorlardı ki sokulmaya bile korkuyordum.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir gün Rahmi'nin tuttuğu evin bahçesine girdiğim delik de kapatıldı. İçeriden yabancı insanların sesleri geliyordu.

Artık yatacak yerim de yoktu. Kendime bir kovuk, üstü kapalı bir yer bulabilmek için çok uğraştım. Havalar da soğumuş ve yağışlar başlamıştı.

Öteki köpeklerden daha akıllı olduğum için pek fazla aç kalmıyordum amma rahata alıştığım için çok üşüyor, kirli gezmekten sıkılıyordum.

Rahmi'nin alış veriş ettiği kasap bazen bana bir iki kemik atıyor, öteki köpekleri kovalıyordu. Ben müm-

kün olduğu kadar ona yılışıyor, kuyruk sallayıp kulak oynatarak, bel kırarak, yan yan dükkâna doğru yürüyordum.

Kasap belki iyi bir adamdı amma çok işi olduğu için benimle uğraşmaya vakti yoktu. Zaten dükkânın köpekleri hemen üstüme saldırıyorlardı. O zaman açık bir kapıdan içeriye girmek veya yolda yürüyen bir adamın ayaklarının dibine sokulmaktan başka çare bulamıyordum.

Köpeklerden böyle kaçarken adamlardan bir tekme yediğim de çok oluyordu. O zaman bağıra bağıra kaçmaya başlardım. Peşimden bir köpek yetişirse bir iki diş de o sallardı. Nihayet uzak bir yerde sular, çamurlar içinde uzun uzun bağırır ve sonra inlemeye başlardım.

Hayır, benim gibi akıllı bir köpek bu serseri hayata dayanamazdı. Mutlaka birşeyler yapmam lâzım geliyordu.

İnsanlara yanaşmak, onlarla birlikte yaşamak için yaptığım işler hep boşuna çıkıyordu.

Bu sırada büyük bir korku da duyuyordum. Bazı adamlar köpekleri ilâçlı yiyecekler atarak zehirliyorlardı. Kaç defa sokakta onların zehirlenişlerini görmüştüm. Önlerine atılan yiyeceği hemen yutuyor, arası çok geçmeden yere serilerek çırpınmaya başlıyorlardı.

Birgün benim de önüme böyle bir yiyecek attılar. Yiyecek atan adamın arkadaşı :

— Ne yaptın yahu, onun boynunda belediye markası var, diye bağırdı.

Arkadaşı :

— Sahi be, dedi. Ama bak kerata koklamadı bile.

Ben oradan sıvışmaya çalışırken bir başka köpek saldırdı. Yerdekini kaptı, yuttu. Az sonra da dili dışarıya çıkarak solumaya, sallanmaya, kıvranmaya başladı. Nihayet bir köşeye çekildi, orada titreyerek, çırpınarak öldü.

Bütün bunlar benim korkularımı büsbütün arttırıyordu. Çöp tenekelerinden bile korkuyordum. Zehirli yiyecekler her yerde bulunabilirdi. Ne yesem öleceğimi sanıyordum.

Hayat benim için korkunç ve çok acıklı bir hal almıştı. Aç, yersiz sahipsiz ve yapayalnızdım.

FAKİR BİR AİLE

Fakir insanların daha merhametli olduğunu anlamıştım. Onlar sefaletin, açlığın ne olduğunu biliyor, öteki canlıların bu açlığı veya sefaleti çekmesine üzülüyorlardı.

Bir gün parka gittim. Rahmi'yi ilk defa gördüğüm parkta simit yiyen bir insan arıyordum.

Havalar yeni yeni ısınıyordu. Parkta pek az insan vardı. Zayıf, dermansız bir erkek gördüm. Pek fena giyinmişti. Yanında küçük bir oğlan vardı. Yeni yeni yürüyen bir oğlan.

Adamcağız, bu çocuğu güneşlendirmeye çıkmıştı. Uzakça bir yere oturarak seyre daldım.

Oradan bir simitçi geçti. Öğle vakti yakındı. Simitler ne de güzel kokuyordu. İhtiyar adam :

— Taze simitler, sıcak sıcak, diyordu.

Çocuğun babası elini yeleğinin cebine attı. Birşeyler araştırdı. Simitçi durmuştu. Çocuk, hemen elini uzatmış, simitçi de ona bir tane vermişti.

Adam ceplerini iyice aradı, sonra şimitçiye :

— Param çıkışmadı, dedi.

Çocuğnu elinden simidi aldı ve geriye uzattı. Zavallı çocuk onu ısırmaya hazırlanıyordu.

Simitçi:

— Yirmi kuruşa alıyorum, yirmibeşe satıyorum. dedi. Yirmi kuruşun da yok mu? Sermayesine vereyim.

Adam kıpkırmızı olmuştu

— Vallahi yok, dedi. On kuruş hepsi.

Simitçi başını salladı. Adam yine sıkılarak

— Bari yarım simit ver, dedi. Çocuğun içi çekti.

Simitçi payladı

— Yarım simit satmak nerede görülmüş!

Çocuğun ağzı açık, eli havada kalmıştı. Babasının gözlerine yaş geldi. Simitçi yürüyüp gitti, parkın kapısına vardı, oradan geri döndü ve camlı kutusundan bir simit alarak uzattı :

— Al bakalım küçük.

Çocuk simidi aldı. Babası cebine koyduğu parayı ararken, simitçi :

— İstemez, kalsın, dedi. Zaten bir şey kazandığım yok!

O uzaklaşırken çocuğun babası

— Allah razı olsun, diye söylendi.

Ben yavaş yavaş onlara doğru sokuldum. Kuyruk sallamaya, kulak oynatmaya başladım. Çocuğun ağzında kırırdayan simit, öyle güzel kokuyordu ki, adam önce bana ayağını sallayıp :

— Hoşt, diye bağırdı. İki kemik yalasan doyarsın. Ben koskoca adam üç gündür ağzıma lokma koymadım.

Bu sözlerin mânasını çok iyi anladım. Bir köşeye çekildim. Çocuk simitten epeyce yedi. Bir parçasını da kopartık babasının ağzına uzattı. Adamcağız öyle açtı

ki dayanamadı, burnuna misk gibi kokan simidi çiğnemeye başladı.

Çocuk bir parça daha koparttı.

— Gel kuçu kuçu, dedi.

Simit parçasını bana doğru attı. Ama simit hemen önlerine düşmüştü. Babası :

— Haydi bakalım, sen de ziftlen, dedi.

Simit parçasını bana attı. Onu aldım ve tadını çıkarta çıkarta bir köşede çiğnedim.

Biraz sonra adamcağız kalktı. Çocuğu kucağına aldı. Yürümeye başladı. Ben de peşlerinden gidiyordum. Çocuk babasının kucağından bana sesleniyordu.

Epeyce yürüyüp dar sokaklara girdiler. Adam çocuğu yere indirdi. Bir kapıdan içeriye giriyorlardı. Çocuk ayağını yere basmıyordu. Babası bir de baktı ki ayağında ayakkabısının biri yok.

Kapıya zayıf bir kadın, bir de onbeş onaltı yaşında zayıf bir kız çıkmıştı. Adam :

— Hay Allah müstahakını versin, diyordu. Çocuğun ayakkabısı düşmüş.

Karısı sıkıntı ile :

— O kadar yolu nasıl gideceksin, bari Sevim gidip arasın, dedi.

— Sevim hangi yoldan geldiğimi ne bilecek?

— Tarif et bari.

— Ben de farkında değilim. Açlık beynime vurdu. Tütün yok, kahve yok. Ölmek işten bile değil.

— Üzülme, Allah kerim.

Adam çocuğu kadına verdi. Yürümeye başladı. Ben onun önü sıra gidiyordum. Sahiden de adam çok dalgındı. Ben bir köşeden saptım, o yoluna devam ediyordu. Bir iki kere havladım. Durakladı ve :

— Allah Allah, diyordu. Bu hayvan da neye musallat oldu bana.

Ben önüne geçerek sıçrıyor, öteki yola döndürmek istiyordum. Birden durakladı ve :

— Sahi be, dedi. Buradan gelmedikti. Bak yolu kazmışlar. Tamir var.

Döndü, peşimden gelmeye başladı. Ben yerleri araştırıyordum. Nihayet küçüğün ayakkabısını buldum. Yakaladım, koşup adamın önüne bıraktım. Adam şaşıp kaldı. Yere çöktü, başımı okşadı :

— Sen ne akıllı hayvansın be, dedi .Haydi papucu koku ile bularak bana getirdin ama, benim onu aramaya gittiğimi, yanlış yoldan saptığımı nereden anladın. Tesadüf mü bu?

Çok şaşkındı. Açlığını bile unutmuştu. Artık yavaş yavaş yürüyorduk. Onun hiç takati yoktu.

Eve geldik. Bu ev pek fakirdi. Tahtaları dökülüyordu. Yanında bir oda kadar küçük bir bahçesi, bu bahçede bir kuyusu ve kuyunun yanında bir incir ağacı vardı.

Adam bu bahçe kapısından girdi. Ben de girdim. Bir köşeye oturdum. Kadın küçük mutfak kapısını açarak :

— Çocuğun ayakkabısını buldun mu? dedi.

— Buldum amma sorma başıma geleni.

— Hayrola, ne oldu?

— Şu köpek yok mu?

— Hangi köpek

— Canım. peşimize takılarak gelen şu köpek. İşte kapının yanında oturuyor.

— Peki ne olmuş?

— Ben parkta ayakkabıyı aramaya giderken başka yola sapmışım. «Sen buradan gelmedin, yanlış gidiyorsun» der gibi havlayıp beni çevirmeye çabaladı. Hakikaten de dikkat ettim, oradan gelmemiştik. Yolu kazıyorlardı. Döndüm, biraz sonra da ayakkabıyı bulup bana getirdi, önüme bıraktı.

— Çok akıllı bir hayvan olacak.

Kadın benimle fazla meşgul olmadı. Çok geçmeden de beni dışarıya kovalayıp kapıyı kapattı.

BULUNAN ÇANTA

Ben kapının önünden ayrılmıyordum. Oralarda başka köpek de yoktu. Akşamüstü yemek yiyen bir çocuk bana tereyağlı bir ekmek parçası attı. Onu yedim, karnım doyduğu için kapının önünde yattım.

Ertesi gün evin kızı sokağa çıktı. Ayakkabıları çarpıktı. Elbisesi soluk ve pek eskiydi. Halsiz ve isteksiz yürüyordu. Annesi :

— Bak bakalım, rica et. Babam bir haftadır işsiz, para alınca bütün borçlarımızı birden öderiz. Bir parça peynirle bir kilo ekmek istiyorum de, dedi.

Kız ağlamaklı bir sesle :

— Yine beni tersliyecek, dedi. Vermiyor işte.

— Kızım, kardeşin de aç. Ne yapalım. Allah kısmetimizi kapadı.

Kızın peşinden gidiyordum. Yürürken, gözlerini siliyordu. Çarşıya vardık. İçeriye girmek için kapıda epeyce bekledikten sonra bakkal dükkânına girdi. Bakkal daha onu görür görmez :

— Yine mi geldin? dedi. Ben malı sokaktan toplamıyorum. Böyle batakçılarla işim yok. Haydi bakalım, kafamı kızdırma benim.

Kız ağlamaya başlamıştı. Dükkândan çıktı. Şaşkın, halsiz, canından bezmiş bir halde yürüyordu.

Ama eve geldiği zaman, kucağında bir kilo ekmek, biraz peynir, bir paket sigara, bir küçük paket de çikolata vardı.

Kadın onu görür görmez haykırdı :

— Verdi mi bakkal? Hay Allah razı olsun.

Kız nefes nefese :

— Ne bakkalı anne, dedi. Beni kovdu dükkândan.

— Peki nasıl aldın bunları?

— Sorma başımıza geleni. Öyle şaşırdım ki.

— Ne oldu anlatsana. Hoşt, sen de amma sırnaşık şeysin.

Kadın sokak kapısını kapatırken beni de kovalıyordu. Kız :

— Yapma anne, dedi. Kovma zavallıyı. Onun sayesinde aldım bunu.

— Köpeğin sayesinde mi?

Kızın babası da karanlık avluya geldi. Kapı aralıktı. Ben eşikte oturuyordum. Kız :

— Bakkal beni kovdu, dedi. İçime fenalıklar geldi. Hava alayım diye yürüyordum. Önümden şık bir bayan gidiyordu. Kucağında güzel bir bebek vardı. Bizimkinden daha küçük bir kız. Hem çocuğu, hem de çantasını tutuyordu. Mendilini çıkartırken küçük para çantasını yere düşürdü. Bu köpek hemen yerden aldı, bir koşuda kadının önüne geçti. Kadın şaşırdı. Kendi çantasını görmüştü. İşi anladı. Etrafına bakındı.

— Kızım, dedi. Bu sevimli köpek sizin mi?

— Evet efendim, dedim.

— Ne yaptığını gördünüz mü?

— Evet efendim, mendilinizi alırken küçük para çantanızı düşürdünüz. O da gördü, hemen size getirdi.

— Ben bu kadar akıllı ve namuslu bir hayvan görmedim. Isırır mı?

— Zannetmem efendim.

Kadın benim başımı okşadı. Sonra kızın haline bakarak, onun pek fakir olduğunu anladı ve çantasını karıştırarak içinden bir kâğıt para çıkartarak uzattı

— Yavrum şunu alınız, bu namuslu köpeğe benden şeker alırsınız.

Kız paraya bakıyor, bir türlü elini uzatamıyor, gözlerini de ondan ayıramıyordu. Donup kalmıştı. Kadın :

— Düşünmeyin yavrum, dedi. Bu işte ben kârlıyım. Çantamda birkaç yüz lira var. Bu köpek bana getirmeseydi, hepsini kaybedecektim. Onun bu namuslu ve akıllı hareketine karşılık on lira verirsem çok mu? dedi.

— Siz bilirsiniz efendim, dedim.

Parayı aldım. Kadın birkaç defa arkasına bakarak gitti. Ben de hemen ekmekle peynir, babama sigara, ona da şu çikolatayı aldım. İşte paraların üstü.

Karı - koca donup kalmışlardı. Kız çikolatayı benim önüme attı :

Çikolatayı yerden aldım. Orada, bir örtünün üstüne oturup tahta parçalarıyla oynayan çocuğun önüne götürüp bıraktım.

İşte o zaman üçü birden :

— Aaaa, şuna bakın, çocuğa verdi çikolatayı, diye bağırdılar.

YENİ ARKADAŞLARIM

Ben küçük eve, Dülger Ali efendinin yanına yerleşmiştim. Bana çok iyi bakıyorlardı. Aç kaldıkları çok oluyordu. Ama ellerine yiyecek geçtiği zaman, beni hiç unutmuyorlardı.

Başkalarıyla birlikte yaşamak, dünyada en tatlı şeydi. Yalnızlık ve kimsesizlik, insanları olduğu kadar köpekleri de üzüyordu.

Kadın fakirdi ama çok titizdi. Her gün her tarafı siler, süpürürdü. Bana bir konserve kutusundan suluk, eski bir porselen tabaktan da yemeklik yapmıştı. Onlar bahçede durur, her gün yıkanırdı.

Kadın beni içeriye sokmak istemiyordu. Ben de girmiyordum. Kapı açık olsa bile girmezdim. Benim bu kadar söz dinlediğimi görünce, o da sevmeye başlamıştı. O su döker, kızı da beni yıkar, güzelce tarardı. Temiz ve taranmış geziyordum.

Bakkalın söylediği sözler, onları o kadar incitmişti ki, kadının verdiği paranın beş lirasını adam alıp götürmüş ve :

— Hakkı Efendi, demişti. Ben batakçı değilim amma, işsiz kaldım. Beni bu mahallede herkes tanır. Al şu beş lirayı, şunu da bil ki, yarına karnımızı doyuracak paramız yok.

Bakkala parayı bırakıp çıkarken, koskoca adamın gözleri yaş içindeydi. Bakkal utanmıştı.

— Canım eline para geçince verirsin Ali Efendi, diyordu.

Hakikaten çok talihsiz ve kısmetsiz insanlardı. Üst üste iki gün aç kalındığı oluyordu. Çocuk ağlıyordu. Böyle ağladığı zaman, avunsun diye kız onu kucağına alıp sokağa çıkartıyordu. Ama sokakta gezmek karın doyurmuyordu.

Sabahtan akşama kadar iş aramaya giden adam eli boş, bitkin dönüyordu. Kadın ,komşulara gidip iş görüyor, eğer kendisine yiyecek verirlerse onu alıp eve getiriyor, çocuklarıyla paylaşıyordu.

Bir gün yine böyle oldu. Kız çocuğu kucağına alıp parka gitti. Oradan bir satıcı geçiyordu. Simitler, açmalar, poğaçalar satıyordu. Zengin bir adam çocuğuna bir şeyler alıyordu. Ben de gittim yanlarına. Çocuk :

— Baba bak, ne temiz, ne güzel köpek, dedi.

Adam bana bakınca ben eskiden öğrendiğimi yaptım. Bir kere kısaca havlayıp salta durdum ve elimi başıma kadar kaldırarak asker selâmı verdim.

Satıcı da, alıcı da, çocuk da şaşırdılar. Adam :

— Olur şey değil, diyordu. Bu pek marifetli bir hayvana benziyor. Boğazında belediye markası da var. Evinden mi kaçtı nedir? Şuna birşey ver bakalım.

Satıcı bana bir çatal çörek attı. Ben çöreği almadan önce bir selâm daha verdim ve ucundan yakalayınca kalabalık arasına karışarak Sevim'in yanına gittim. Çöreği çocuğun yanına bıraktım. Çocuk :

— Abla bak, Bobi ne getirdi bana, dedi.

Çöreği almış yemeye başlamıştı. Kız şaşırdı :

— Köpeğin ağzından alınır mı hiç, dedi. At onu.

Fakat çocuk çok açtı. Çatal çöreği sımsıkı tutuyor, ağlıyordu. Kız çöreği ona bıraktı ,bana da :

— Nereden aşırdın bunu? diye bağırdı.

Eve geldiğimiz zaman, işi annesine anlattı. Annesinin çok canı sıkıldı. Fakat gözleri dolarak :

— Ne yapalım, dedi. Açlıktan mı öldüreceğiz.

Bir gün yine çocuk ağlıyordu.

— Ekmek isterim, simit isterim. Anne bana ekmek ver. Sevim abla bana ekmek ver.

Onlar kahırlarından ölüyorlardı. Çocuk bana da:

— Bobi bana ekmek ver, dedi.

Hemen kapıya koştum. Kız ağlıyarak :

— Nereye gidiyorsun Bobi? dedi. Yoksa Yılmaz'a birşey mi getireceksin?

Kapıdan fırladım. Sokakta simit satan bir adam aradım. Nihayet buldum. Bir evden simit istediler. Ben de sokuldum. Havladım, salta durdum. Bir de asker selâmı verdim. Simit alan bayan :

— Hay şu maskaraya da bakın, simit istiyor, dedi.

Bir tane de bana aldı. Simidi kapınca yıldırım gibi eve geldim. Kapıdan içeriye daldım, ağlayan çocuğun önüne simidi koydum.

Kadın çığlıklar kopartıyor, kız hayretinden donup kalıyordu. Simidi çocuğa vermek istemiyorlardı. Fakat o ağlıyordu. Kadın simidi güzelce sildi ve Yılmaz'a verdi. Onun da sesi kesildi.

Bunu akşama Ali Efendiye anlattılar. O :

— Ben size söylüyorum, dedi. Bu hayvanda bir başkalık var. Gözlerinin içi başka türlü. Birçok insandan daha akıllı.

Beni Bobi diye çağırıyorlardı. Ben de bu ismi hiç sevmiyordum. Bir gün bahçede oturuyorduk. Kız güneşe sırtını vermiş, yerde bir kilime oturmuş birşeyler yazmaya çalışıyordu. Koca kız olduğu halde daha alfabe okuyordu.

Rahmi bana ağzımla kurşun kalemini tutup adımı yazmayı öğretmişti. Kalemi aldım. Defterin üstüne kocaman bir A yazdım.

Sevim telâşla :

— Kalemimi paralama Bobi, diye bağırıp başını çevirdi. Benim yazdığım harfi görünce şaşırdı. Bir türlü bir şey anlamıyordu. Akşama babasına benim yaptığımı gösterdi. Babası

— Çok şey, dedi. Ama belki buna bazı şeyler öğretmişlerdir. Bir denemek lâzım.

Defteri getirtti. Kalemi bana verdi.

— Bobi, yaz bakalım, dedi.

Ben kalemle defterin beyaz sahifesine önce bir A sonra bir C, daha sonra bir A ve bir de R yazdım.

Onlar hayretle içinde bakıyorlardı. Kız :

— Acar yazdı, diye haykırdı.

Bir kere daha denediler. Aynı şeyleri yazdım. Ertesi gün Ali Efendi beni kahveye götürdü. Orada bir çok insan vardı. Kahve, çay içiyor, tavla ve domino oynuyorlardı.

Ali Efendi, kahveciye :

— Rüstem Efendi geldi mi? diye sordu.

— Hangi Rüstem Efendi?

— Baytar.

— Ne yapacaksın?

— Şu benim köpeği bir muayene ettireceğim.

— Hasta mı?

— Değil, başka bir şey için.

— Ne için?

— Yazı yazıyor da.

— Yazı mı yazıyor?

— Evet.

— Köpek mi yazıyor?

— Evet.

Birkaç kişi daha bu konuşma ile ilgilenmişti. Kahveci, Ali Efendinin yüzüne tuhaf tuhaf bakarak:

— Galiba sen hastasın, dedi. Ne söylediğini bilmiyorsun.

— Pek sağlam değilim amma aklım başımdadır Hasan Efendi.

— İyi ama köpek yazı yazıyor diyorsun.

— Yazıyor ki öyle söylüyorum.

— Köpek yazı yazar mı?

— Öyle mektup filan yazmaz amma birkaç harf olsun yazar.

— Haydi oradan sen de. Kime yutturuyorsun.

— Yazar diyorum sana.

— Eğer şu köpek yazı yazsın, ben beş kâğıt veririm sana.

Ali Efendi iki gündür çoluk çocuk açtı. Beş kâğıdı duyunca kızardı. Fakat böyle para kazanmaya da alışık değildi. Canı istemedi.

— Ben sana Rüstem Efendiyi sordum Hasan Efendi, dedi. Yoksa bahse tutuşup da beş liranı almaya gelmedim.

— Alır mısın yani?

— Zararlı çıkarsın.

— Şu kahvedeki müşteriler şahit olsun, eğer şu köpek bir iki harf yazsın beş değil on kâğıt veririm. Hem de helâlinden.

Bu sırada kapı açıldı. İçeriye ihtiyar bir adam girdi. Kahveci :

— İşte aradığın geldi, dedi. Anlat bakalım ona.

Rüstem Efendi, bir iskemleye oturdu. Biraz soluk aldı. Ali Efendi onun yanına gitti:

— Ben de sizi aramaya gelmiştim, dedi. Bir türlü

işin içinden çıkamıyorum. Bu köpeği gördünüz ya, başka köpeklere benzemiyor. Bunda bir hâl var.

Rüstem Efendi :

— Fena köpek değil, dedi. İyi bakıyorsunuz. Hasta mı?

— Hayır ama pek akıllı.

— Herkes kendi köpeğini akıllı sanır. Sevgidendir bu.

— İyi ama bu yazı yazıyor.

— Yazı mı yazıyor?

— Evet.

— Nasıl yazıyor ayol. Sen çıldırdın mı?

Kahveci atıldı :

— Vallahi ben de şüphelendim, dedi. Köpek yazı yazıyor diye tutturdu. Ben de yazı yazarsa tam on kâğıt vereceğimi söyledim. Yanaşmıyor.

Rüstem Efendi, Ali Efendiye döndü

— Şaka mı ediyorsun birader, dedi.

Ali Efendi:

— Hayır, dedi. Dün benim kız bahçede yazı yazmaya uğraşırken, bu köpek kalemi almış, deftere yazı yazmış.

Kahvede bir kahkaha koptu. Rüstem Efendi

— Anlaşıldı, dedi. Sen de çocuğun yalanını kabul ettin, buraya geldin. Ben de seni aklı başında bir adam bilirdim.

Ali Efendi pek üzüldü. Ağlayacak hale geldi. Etrafına bakarak:

— Bir beyaz kâğıtla bir kurşun kalem var mı? dedi.

Birisi bir mektup kâğıdı buldu. Kahveci kurşun kalem getirdi. Ali Efendi bunları yere, benim önüme koyduktan sonra :

— Bobi, dedi. Haydi yavrum, yine yaz bakayım. Beni mahcup etme. Gözünü seveyim Bobi, haydi anam, babam.

Kahvedekiler etrafımızı almışlardı. Birbirlerinin omuzlarından bakıyorlardı.

Ben ACAR adını yazdım.

Kahvedekiler hiç ses çıkartmadılar. Birbirlerine bakıp kaldılar. Rüstem Efendi:

— Bu köpeğe bazı şeyler öğretmişler, dedi. Hakikaten akıllı hayvan.

Beni iyice bir muayene etti. Okşadı, dişlerime baktı ve gözlerini gözlerime dikerek gözbebeklerime baktı:

— Çok akıllı, dedi. Gözlerinin içinden zekâsı okunuyor. Belki başka marifetleri de vardı. Eeee, kahveci efendi ver bakalım şu paraları.

Ali Efendi almak istemedi ama kahveci on lirayı zorla Ali Efendinin cebine soktu.

PARA EŞİNDE

Bütün sıkıntı yetişmiyormuş gibi, Ali Efendi bir gün yapıdan düştü, kolu kırıldı, bir bacağı da sakatlandı. Adamcağızın para kazanması ümidi de artık kalmamıştı.

Aile kahır içindeydi. Artık ben bir simit, bir çatal çörek getirirsem, onu severek alıyorlardı.

Bazan Sevim beni alıp uzaktaki kasaplara gider:

— Şu köpeğe biraz artık kemiklerden verir misiniz, derdi.

Kasap ters ters bakarsa ben hemen saltaya kalkar, elimle de bir asker selâmı vererek kasaba kendimi sevdirirdim.

Bu kemik parçalarını kaynatıp suyunu içiyor, haşlanmış kemikleri de bana veriyorlardı.

Ama işler böyle gidemezdi. Kış geliyordu. Mutlaka para kazanmak lâzımdı.

Bir gün çaresiz kalan Sevim, beni alarak uzak semtlerden birinin kahvesine götürdü. Korka korka içeriye girerek:

— Yazı yazan köpeği görmek ister misiniz efendim, dedi.

Herkes bize bakıyordu. Kahveci, Sevim'i kapı dışarı etmek istedi, ama ben kendisine fiyakalı bir asker selâmı verince kahvedekiler:

— Ayol bu ne maskara şey böyle, dediler. Dur bakalım.

Sevim hemen defteri yere koydu. Kurşun kalemini bana verdi. Ben de hemen yazdım. Bu kâğıt elden ele dolaştı. Herkes şaşırmıştı. Ben çay fincanlarının tabaklarından birini alarak ağzımla tuttum. Masaları dolaşmaya, herkesin önünde durmaya başladım.

Bu işe kahvedekilerden çok Sevim şaşırmıştı. Kahvedekiler, tabağa beşer, onar kuruş atıyorlardı. Tabak dolunca ben de götürüp Sevim'e veriyordum.

Kız o gün utana utana kahveden çıktı. Cebinde bir yığın bozuk para vardı.

Kazandığımız paralarla yiyecek alarak eve geldik. Sevim işi anlattı. Yatmakta olan adam dirseğinin üstüne kalkarak

— Kızım, dedi. Benden hayır yok. Galiba bizi bu köpek geçindirecek. Sen ona birşeyler öğretmeye çalış.

Herkes karnını doyurdu Bana da ortasına birer parça beyaz peynir konmuş on lokma ekmek düştü. Kadın paraları saydı:

— İkibuçuk lira daha var, dedi. Birkaç gün geçiniriz.

Sevim avluda bana birşeyler öğretmeye çalışıyordu. Ben de ona birşeyler bildiğimi öğretmeye uğraşıyordum.

O kalemi elime vererek bana:

— Haydi bakalım, adını yaz, dedi.

Ben ACAR yazdım. Sevim bana adımı yeniden öğretmeye uğraşmak için provalar yapıyordu. Ali diyor, babasına gidiyor, Yılmaz diyor, kardeşine gidiyordum. Artık beni Bobi diye çağırırsa hiç aldırmıyordum. Günlerce uğraştıktan sonra benim adımın Acar olduğunu o da anladı.

Bundan sonra ben ona rakamları bildiğimi anlatmak için takvimden kopartılan sahifeleri getirip önüne dizdim.

Annesi tepemize dikilmiş bizi seyrediyordu. Sevim hangi sayıyı söylerse onu alıp kendisine veriyordum.

Daha sonra renkli kâğıtları getirmeye başladım. Her rengi kendi renginin yanına koyuyordum.

Böylece kız bana öğretmekten vaz geçerek benim bildiklerimi anlamaya çalıştı. Bu çok daha kolay oldu. Renk numaralarını, sayı numaralarını birlikte prova yaptık.

Bir pazar günüydü. Sevim mümkün olduğu kadar tarandı, temizlendi, beni de süsledi, küçük bir teneke kutunun kapağının bir tarafına bir çuha parçası yapıştırdı. Ben bununla para toplayacaktım.

Renkli kâğıtları, numaraları eski bir okul çantasına koydu. Beraber yola çıktık. Büyük bir gazinoya girdik. Bizi yine kapı dışarı etmek istediler ama ben yine bir selâm çaktım ve ilerleyerek üç defa havladım. Sevim titrek bir sesle:

— Artist köpeğin numaralarını seyretmek ister misiniz efendim? Dedi. Çok sıkılıyordu. Yüzü kıpkırmızı kesiliyordu. Birisi:

— Bu kız dilenciliğe yeni başlamış, dedi.

Sevim büsbütün utandı:

— Efendim ben dilenmiyorum, dedi. Eğer numaralarımızı beğenirseniz, Acar'a bir bahşiş verirsiniz. İsterseniz hiç vermeyin.

Bir müşteri:

— Yap bakalım numaraları da görelim, dedi.

Ben hemen bir masanın üstüne çıktım. Sevim'in verdiği kalemi aldım ve yere serdiği beyaz kâğıda ismi-

mi yazdım. Benim ağzımla kalemi tutarak yazı yazmam herkesi hayretlere düşürdü.

— Aşkolsun vallahi, hakikaten pek akıllı bir köpek diyorlardı.

Sevim cesaretlenerek:

— Şimdi renk numaralarına geçelim, dedi. Hangi rengi isterseniz Acar'a söyleyiniz. Ama her renk için beş kuruşunuzu alır.

Müşterilerden birisi bana:

— Hey, dedi. Bay Acar. Bana şuradan bir kırmızı renk ver.

Beş kuruşu çıkartıp masanın üstüne koydu. Ben de hemen kırmızı kâğıt parçasını verdim.

Bu oradakileri çok eğlendiriyordu. Yeşil, sarı, mavi, siyah, beyaz ne renk varsa hepsini veriyordum. Bunu hepsi bir defa denemek istiyor. Beş kuruşlar da önüme birikiyordu. Sevim bunları sıkılarak topluyor ve çantaya koyuyordu.

Bu numaralar bitince bir selâm verdim. Herkes gülmekten kırıldı. Sevim:

— Şimdi rakam numarasına geçiyoruz, dedi. Eğer kendisine on kuruş verirseniz Acar size istediğiniz rakamı bulup verecektir.

Kahveci masaya on kuruş attı:

— Altı numarayı ver, dedi.

Ben, hemen verdim. Bir başkası beşi, bir ötekisi ikiyi istedi. Hepsini veriyordum. Tecrübe yapmak için sıra bekliyorlardı.

O akşam tam oniki lira ile eve dönmüştük. Ali Efendi beni yanına isteyerek öptü, okşadı, sevdi, ağladı:

— Artık çoluk çocuğun nafakasını kazanmak sana kaldı Acar'cığım, diyordu.

Günde on, onbeş lira kazanmaya başladık. Sevim yavaş yavaş benimle gazinolara, kahvelere girmeye alıştı. Zavallı kızın başka çaresi yoktu. Bütün aile benim üzerime titriyordu. Onlar hasta olursa bakılması kolaydı ama ben hasta olursam hiçbir yerden bir gelirleri olmayacaktı. Sevim hergün birşeyler düşünüyor, bana yeni yeni numaralar öğretiyordu.

ARTİST KÖPEK

Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilemem. Sevim büyümüş, toplanmış, güzel bir kız olmuştu.

Bizim çalışmamız da değişmişti artık. Öyle kahve kahve, gazino gazino dolaşmıyorduk.

En güzel yiyecekler, etler, kebaplar, piliçler, pirzolalar yiyor, süslenip taranıyor, bir otomobille büyük bahçelerden birisine veya tiyatroya gidiyorduk. Buralarda çeşitli numaralar yapıyorduk. Temsiller veriyorduk.

Benim oyuna çıkacağım gazetelerde ilân edilirdi. Duvarlarda renkli resimlerim vardı. Benim için «Dört Ayaklı Yıldız», «Büyük Sanatkâr Acar», «Köpek Yıldız» diye isimler veriliyordu.

Haftada üç gece, ben oynamaya başlayınca alkış sesinden durulmazdı. Ben sahneye çıkıp ayağa kalkıp iki tarafa birer asker selâmı verince halk avuçlarını patlatırcasına alkışlardı.

İnsanlar beni çok seviyorlardı. Ben de onları seviyordum. Mukavele yaptığımız bahçelerden, tiyatrolardan çok para alıyorduk. Bazan büyük adamların evlerinde yaptıkları toplantılara, sünnet düğünlerine de çağırılırdık.

En çok beğenilen oyunlarımdan birisi domino idi. Domino taşlarının üstündeki sayıları bildiğim için bunları eşlendirir, kendi taşlarımın içinde o sayı bulunmaz-

sa çeker ve karşı taraftan görünmesin diye yanları üstüne dizerdim.

Yanlış taş konduğu veya karşımdaki benim taşlarımı görmeye davrandığı zaman hırlardım.

İskambildeki papaz, kız, oğlan, birli gibi kâğıtları da bilir ve bana sordukları zaman, istenilen kâğıdın üstüne basar, hiç şaşırmazdım.

Gel, git, al, ver gibi kısa kelimelerin mânalarını çok iyi anlıyordum.

Bazan büyük bir duvar saatinin önüne götürülürdüm. Birisi bana:

— Acar, saat kaç? derdi.

Ben önce saati söylemek için o kadar havlar, sonrada dakikaları söylerdim.

İnsanların neler konuştuğunu anlamaya çalışıyordum. Seslerinden, geçen isimlerden epeyce anlıyordum. Hele bir çok eşyanın adını çok iyi biliyordum.

Benim için bilginler yazılar yazdılar. Resimlerim birçok gazetede çıktı.

Benim yüzümden para kazanmak için neler yapılması gerektiğini Sevim çok iyi anlamıştı. Gazetelerde aleyhimize yazılan yazıları okudu. Bir defa da bizi polis müdüriyetine çağırdılar.

O gece kalabalık bir salonda numaralar yapıyorduk. Polisler içeriye girdi. Salon sahibi ile polisler arasında bir münakaşa oldu. Sevim araya girerek:

— Bizim için bu daha iyi, dedi.

Sevim'in hakkı vardı. Çünkü böyle bir şeyi bütün gazeteler yazdı. Artist köpek tevkif edildi, dediler.

Yaptığımız bir mukaveleyi çekemeyen bir bahçe sahibi, Sevim'in bir şarlatan olduğunu ve benim adî bir sokak köpeğinden başka birşey olmadığımı, bütün halkın aldatıldığını ihbar ve şikâyet etmişti.

Bizi sorguya çeken sorgu hâkiminin karşısına çıktık. Sevim içeriye girince başı ile bir selâm verdi. Ben de sağ elimi kulağıma kadar götürerek bir asker selâmı verdim.

Sorgu hâkimi şaşırdı. Hâkimin neler sorduğunu, Sevim'in ne cevap verdiğini anlamaya çalışıyordum. Benim adım, Ali Efendinin adı sık sık geçiyordu. Sevim'in:

— Acar, hiçbir köpekte görülmeyen bir zekâya sahiptir. Bizim yanımıza tesadüfen geldi. Yavaş yavaş bu halini farkettik. Babam işsiz kaldı. Daha sonra sakatlandı. Bu köpekten istifade etmek, geçinmek istedik. Daha önce kimin yanında olduğunu bilmiyordum. Fakat birçok numara biliyordu. Ben de kendisine bazı oyunlar öğrettim, dediği muhakkaktı.

Sorgu hâkimi, birşeyler söyledi. Ertesi gün Hayvanları Koruma Cemiyeti reisi, bir profesör, bir baytar bir iş adamı, bir başka bilgin ve polis müdürü bir araya geldiler. Onların önünde Sevim bana numara yaptırdı. Gayet tatlı bir sesle konuşuyor, hep:

— Haydi Acarcığım, Beyefendi ile bir domino oyna, filân diyordu.

Etrafımızı çevirenler gayet dikkatle benim hareketlerime ve ateş aramama bakıyorlardı. Sevim yanımda değildi. Uzaktan bakıyordu.

Ben bir akıllılık imtihanı veriyordum. Saat, renk, iskambil, rakam ve yazı numaraları yapıldı. Masanın üzerine konulan bazı eşyanın isimleri söylenince ben onların üstüne ayağımı koydum.

Bir kâğıt üzerine birkaç defa adımı yazdılar. Bunların ikisini yanlış yazmışlardı. Ben onları düzelttim.

Nihayet numaralar bitti. Baytar beni çok dikkatli olarak muayene etti. Hiç bir yerimde bir dayak, bir zorlama işi olmadığını, gayet neşeli ve sağlıklı bulundu-

ğumu, yalnız hafif bir üzüntü içinde olduğumu, bunun da ilk sahibime karşı duyduğum hasretin sebep olabileceğini bildirdi.

İşimiz bitmişti. Sevim:

— Acar'a adî bir sokak köpeği, bana da bir dolandırıcı diye iftira ettiler. Bu hem bizim haysiyetimizi kırdı, hem de bundan sonraki sanatımızın gösterilerine engel olacaktır. Sayın bilirkişi olan sizlerden bir rapor rica ediyorum, dedi.

Onlar bizi biraz beklettikten sonra şu raporu yazdılar:

— «Biz, aşağıda imzaları bulunan ve polis müdüriyetinin dâveti ile toplanan bilirkişiler, yaptığımız tetkikin neticesini şöylece bildiriyoruz:

Acar adındaki melez köpek, huzurumuzda yaptığı zekâ oyunlarıyla birçok aptal insandan daha akıllı olduğunu isbat etmiştir. Yaptığı numaralardan zevk almaktadır. İçimizde bulunan tabiat bilgininin ifadesine göre, bu hal köpeğe nasip olmayan bir tesadüf neticesi, bir tabiat harikasıdır. Kendisine bir «Harika Köpek» adının verilmesini tamamiyle hak etmiştir.

Acar'ın meneceri Bayan Sevim'in isteği üzerine bu bilirkişi raporu kendilerine verildi.»

Raporun altında hepsinin imzası bulunuyordu.

HATIRATIN SONU

Bu rapor, gazetelerde çıktı. Ondan sonra da bizim kazancımız bir kat daha arttı. Zaten o zamana kadar benim yüzümden kazanılan para ile bütün aile refaha kavuşmuş, ev tamir ettirmiş, üstüne bir kat daha çıkılmış, bana da ayrı bir oda ayrılmıştı.

Ahalinin hücumu yüzünden ben hep otomobille tiyatroya veya bahçelere gidiyordum.

Her şey iyi idi. Küçük Yılmaz yavaş yavaş büyüyordu. Ali Efendi iyi olmuş, ütülü elbise, beyaz gömlek boyunbağı ile şık gezmeye başlamıştı. Gittiğimiz yere üçümüz beraber giderdik.

Bir gün Avrupa'dan bir film kumpanyasının adamı gelerek beni satın almak istedi Fakat verdiği bütün büyük paralara karşı Sevim buna katiyen razı olmadı.

Adam o kadar ısrar etti ki, nihayet İstanbul'da bu filmin çevrilmesine razı olduk. Yapılan mukavelenin altında benim de imzam vardı.

İşte biz bu filmi çevirmekle meşgul olduğumuz sırada eve bir mektup geldi. Sevim'in okuduğu bu mektupta şunlar yazılıydı:

«Ben talihsiz bir insanım. Bugün Zonguldak'ta, kömür madenlerinde çalışıyorum. Basit bir ameleyim.

Bundan dört yıl evvel, bir sokak kavgasında bir arkadaşımı yaralamış, hapse girmiştim. Oradan çıkınca kimse bana iş vermedi. Aç, perişan dolaştığım sırada parkta bir köpeğe rastladım. Bu çok akıllı bir hayvandı. Onunla kahveleri dolaşarak, renk ve sayı numaraları yapıyordum. Bu yüzden kazandığım para ile kendime iyi bir hayat temin etmiştim. Fakat yine bir cahillik yaptım. Bir gün bir içkili gazinoda çıkan kavgada suçlandım. Tam bir yıl daha hapsedildim. Çıktığım zaman Acar adındaki sevgili köpeğim kaybetimiştim. Hiçbir yerde iş bulamadığım için Zonguldağa geldim, amele olarak toprak altında çalışmaya başladım. Geçen gün gazetelerde köpeğimin resmini gördüm. Onun asıl sahibi benim. Bunu kendisine tasma aldığım belediye kayıtlarıyla ve onun numara yaptığım yerlerdeki tanıdıklarla isbat ederim. Bana köpeğimin iadesini rica ederim. Yakında geliyorum.

Zonguldak Kömür Ocakları amelesinden
Rahmi»

Bu mektup evdekileri pek fazla üzmedi. Çünkü bana sahip çıkanlar çoktu. Hattâ beni kaçırmaya kalkanlar bile olmuştu. Bu işlerle Arif Efendi meşgûl oluyordu.

Benim birşeyden haberim yok. Rahmi İstanbul'a gelmiş, belediyeden kayıt çıkartmış, birkaç şahit bulmuş, dâva etmiş. O gün de dâvaya bakılacakmış.

Bu dâvada Sevim tarafına şehrin en kuvvetli bir avukatı müdafaa ediyordu. Film şirketi de bir avukat tutmuştu. Gazeteler bu dâvadan uzun uzun bahsetmişlerdi.

Hâkim çok iyi tertiplemişti işi. Ben Sevim'in yanında, bir sandalye üstünde oturuyordum. Sokaklara

kadar her taraf insan doluydu. Kâtip birşeyler okudu. Sevim'e bir diyeceği olup olmadığı, soruldu. Sevim :

«Efendim, dedi. Bu Acar adındaki harika köpek, tesadüfen bizim yanımıza geldi. Üçbuçuk senedir ona bakıyoruz, bir aradayız. Ona sahip çıkan çok oldu. Biz onun yüzünden hayatımızı kazanıp sefaletten kurtulduk. Ona da bir ev evlâttan daha iyi ve itina ile bakıyoruz. Onun bizden ayrılması, bizim ailece sefalete düşmemize sebep olur. Dâvacı onun sahibi olduğunu isbat etse bile yanımızda yaşadığı bu zaman içinde bizim Acar'a gösterdiğimiz ihtimamın ve bizim aile durumumuzun göze alınmasını ve onun bizden ayrılmamasını yüksek vicdanınızdan ve adaletten rica ederim.»

Film şirketinin ve Sevim'in avukatı daha başka türlü konuşuyor, Rahmi'nin bir yalancı olduğunu, sabıkalı bir adamın böyle bir harika köpeğe sahip çıkmak niyetinde bulunduğunu, kendisinin cezalandırılmasını istiyorlardı.

Akıllı bir adam olan hâkim

— Köpekler ne kadar akıllı olsalar yine ilk sahiplerine karşı dayanamadıkları bir bağlılıkları bulunur, dedi. Şimdi önünden birkaç kişi arasında Rahmi'yi de geçireceğim, eğer tanır ve sevinç işaretleri yaparsa Rahmi'nin onun ilk sahibi olduğu anlaşılır, dedi.

Emir verdi. Kapıdan üç kişi girdi. Bunların sonuncusu Rahmi idi. Önümden geçtiler. Bana hiç bakmıyorlardı. İkisi geçti. Üçüncüsü gelince, bu yüzü sararmış, zayıflamış ve çok zavallı insanı hemen tanıdım. Mahkemede olduğumuzu unutarak olduğum yerden boynuna sıçradım, yüzünü yaladım. O da bana sarıldı.

— Acar, Acar senin sevgin en büyük bir şahit, diye ağlıyordu.

Sevim ümidini kesmişti. Hiç sesini çıkartmıyordu. Avukatlar ateş püskürmeye başlamışlardı. Fakat Hâkim yine akıllılığını gösterdi. O pratik ve harika bir hâkimdi. Beni yine bir iskemleye oturttular. Bir tarafıma Sevim, bir tarafıma Rahmi geçti. Benden epeyce uzakta duruyorlardı. Hâkim onlara :

— Adını çağırınız, dedi. Köpek kime giderse onu daha çok seviyor demektir.

İkisi birden beni çağırmaya başladılar. En tatlı seslerini çıkartıyorlardı. İkisi de heyecan ve üzüntüsünden ağlıyordu. Ben bir ona, bir ötekisine bakıyor, fakat hiç birine gitmiyordum.

O zaman hâkim

— Anlaşmanız lâzım, dedi. Aranızda bir anlaşmaya varınız. Fakat bugün Acar yüzünden Sevim bir taahhüde girişmiştir. Yoksa ödeyemiyeceği kadar bir tazminat vermeye mahkûm olur. Zaten fakir bir amele olan Rahmi de Acar'ın rahatını temin edecek duruma değildir. Sevim'in yanında daha iyi bakıldığı muhakkak olan Acar'ın orada kalmasına ve iki taraf arasında bir uzlaşma olamadığı taktirde yeniden bu dâvanın ele alınmasına lüzum vardır.

Karar buna göre yazıldı. Hepimiz çıktık. Çıkarken ben hâkime elimle selâmladım. O yanındakilere:

— Otuz yıllık hukuk hâkimiyim, ilk defa böyle bir dâvaya bakıyorum, diyordu.

Dışarıda Ali Efendi, Rahmi'ye

— Oğlum, dedi. Bize buyurun. İki temiz kalpli insan olarak bu işi konuşalım, bir anlaşmaya varalım.

Rahmi eve misafir edildi. Neler konuşulduğunu pek iyi bilmiyorum. Çünkü ben film çevirmekle meşgûldüm. Başımı kaşıyacak zamanım yoktu.

Aradan az bir zaman geçti. Ali Beyin verdiği para ile Rahmi bir kundura mağazası açtı. Bunun üstünde :

«Acar kundura evi» yazılıydı.

Tam bir yıl Rahmi namuslu bir insan olarak çalıştı. Pazar günleri yemeğe geldiği zaman, ben de çok sevinir, yanından ayrılmazdım.

Onun iyi bir genç olduğunu anlayan Ali Bey Sevim'i onunla evlendirdi. İşte böylece bizim de saadet yıllarımız başladı. İnsanlar «Mesut insanların yazacağı birşey yoktur» derler. Benim de yok.

SON

Seçme Çocuk Kitapları Serisi

KÖPRÜ ALTI ÇOCUKLARI: Üvey annesinin yüzünden evinden kaçan bir çocuğun köprü altındaki sefil yaşantısını ve sahipsiz çocukların hayat hikâyelerini anlatan bir kitap.

SOKAK ÇOCUĞU: Sosyal hayatımızın üzüntülü bir yönünü ve binlerce emsali içinden seçilen bir çocuğun macerasını güzel bir üslûpla anlatan hissî bir kitap.

BABASININ OĞLU: Tipik ailenin çocukları üzerindeki etkisini en ince ve en acıklı, yönleri ile ibret verici bir şekilde anlatan bir kitap.

HIRSIZIN OĞLU: Babasının hatasını ve cemiyetin ağır suçlamasını omuzlarında taşıma izdırabı içindeki bir çocuğun yaşantısını anlatan ibret verici bir kitap.

SERSERİ ÇOCUKLAR: Hayat şartlarının kötü bir muhite sürüklediği iyi yetişmiş ve işlerinde iyilik cevherini her muhitte kaybetmemiş çocukların yaşantılarını anlatan bir kitap.

YOLUNU ŞAŞIRAN ADAM: Sonradan görmüş bir zengin ile babasından daha olgun hayat anlayışlarını anlatan bir kitap.

ESKİCİ BABA: Fakir bir çocuğun sokakta karşısına çıkan Eskici baba ile birlikte geçen yaşantılarını anlatan hissî bir kitap.

UNUTULAN ÇOCUK: Zengin bir ailenin çocuğu iken terkedilen bir çocuğun kendi başına hayat mücadelesini ve başına gelenleri anlatan bir roman.

AH BU ÇOCUKLAR: Akıllı ve uslu bir çocuğun şımarık ve zengin çocukları arasındaki yaşantıyı ve onları doğru yola getirişinin hikâyesini anlatan bir kitap

HUYSUZ ÇOCUK: Zengin bir ailenin huysuz şımarık çocuğunun fakir arkadaşları arasındaki yaşantısını anlatan bir kitap